

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

VALTTERI HONKA

Osakeyhtiön varojenjako ja osak- kaan verotus

LIIKETALouden TUTKINTO-OHJELMA
2021

Tekijä Honka, Valtteri	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Kesäkuu 2021
	Sivumäärä 41	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Osakeyhtiön varojenjakoa ja osakkaan verotus		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Tiivistelmä <p>Osakeyhtiömuodon henkeen sisältyy perimmäisesti omistajien oikeus yhtiön varallisuuteen. Osakeyhtiölain mukaan tätä oikeutta voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Tässä opinnäytetyössä selvitettiin osakeyhtiölain mukaiset varojenjakotavat ja varojenjakotavojen aiheuttamat veroseuraamukset osakkeenomistajalle.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa lukijalle selkeä kuva siitä, millä tavoin osakeyhtiöstä voidaan lain mukaan jakaa varoja omistajille sekä millainen verokohtelu tulee kysymykseen eri varojenjakotilanteissa. Osakkeenomistajista keskityttiin luonnollisiin henkilöihin. Tarkoitus oli myös luoda rajanvetoa laillisen ja laittoman varojenjaon välille sekä ilmentää verotuksen suhdetta laittomaan varojenjakoon. Yhtenä päätavoitteena oli tekijän ammatillinen kehitys aiheen saralla.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytettiin teoriaan pohjautuvaa sisällönanalyysiä. Tutkimusaineisto koostui lakiteksteistä, lakien esitöistä, asiantuntijanäkökulmista, oikeuskäytännöstä ja viranomaisohjeista. Tutkimuskysymyksiin vastattiin analysoimalla eri varojenjakoa ja verotusta koskevia lähdemateriaaleja.</p> <p>Todettiin, että osakeyhtiölaissa varojenjakoa on systematisoitu, ja että osakeyhtiölain mukaan laillisesti varoja voidaan jakaa omistajille neljällä eri tavalla. Todettiin, että niin yhtiöoikeudellisesti kuin vero-oikeudellisestikin sisältöpainotteisuuden periaate on valitseva, eikä laittoman varojenjaon käsitettä voi rajata yksinomaan osakeyhtiölain sanamuotoihin. Opinnäytetyössä tuotiin esiin tilanteita, jolloin varojenjakoa on laitonta tai siihen voi vahvasti liittyä tällainen riski.</p>		
Asiasanat varojenjakoa, voitonjakoa, osakeyhtiölaki, tulovero		

Author Honka, Valtteri	Type of Publication Bachelor's thesis	Date June 2021
	Number of pages 41	Language of publication: Finnish
Title of publication Distribution of Assets in a Limited Liability Company and Shareholder's Taxation		
Degree program Business Administration		
<p>Abstract</p> <p>In the spirit of limited company format, it is perceived to fundamentally include an owners' right to company's assets. According to the Companies Act, this right can be fulfilled variously. In this thesis the methods of distribution of assets in accordance with the Companies Act were found out. Furthermore, the taxation consequences of these methods were examined.</p> <p>The purpose of this thesis was to give reader an explicit picture of the methods to carry out the distribution of assets to shareholders in compliance with the Companies Act as well as to inform reader of the tax treatment in associated situations. Considering shareholder aspect, the focus was targeted to natural persons. Furthermore, the purpose of this thesis was to create borderline between lawful and unlawful transactions regarding the matter and to illustrate relation of taxation to unlawful transactions. Additionally, the objective was the writer's professional development in subject matter.</p> <p>In this thesis a theory-based content analysis was used as a research method. Research material consisted of legal texts, legislative drafts, expert perspectives, legal praxis and authority guides. Research questions were answered by analyzing various source materials regarding the distribution of assets and taxation.</p> <p>It was confirmed that distribution of assets is systematized in the Companies Act and that the act enables four different ways to carry out distribution of assets to shareholders. It was discovered that the principle of substance over form is dominant company law-wise as well as tax law-wise. Therefore, the concept of unlawful distribution of assets cannot be limited solely to the extent of the formulations in the Companies Act. In this thesis occasions that constitute as unlawful or may contain a fair risk of unlawful distribution of assets were highlighted.</p>		
<p><u>Key words</u> distribution of assets, distribution of profits, limited liability companies act, income tax</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSASETELMA.....	7
2.1 Tutkimustavoite ja menetelmä	7
2.2 Tutkimuskysymykset	8
3 SÄÄDÖKSET	10
3.1 Osakeyhtiölaki ja kirjanpitolaki	10
3.1.1 Osakeyhtiölain perusta.....	10
3.1.2 Varojenjakoavat.....	11
3.1.3 Sidottu oma pääoma	11
3.1.4 Vapaa oma pääoma.....	12
3.2 Tuloverolaki	14
4 VAROJEN JAKAMINEN	18
4.1 Liiketaloudellinen peruste.....	18
4.2 Voitonjako (osinko) ja varojen jakaminen SVOP-rahastosta	19
4.2.1 Jakokelpoiset varat.....	19
4.2.2 Osinko.....	21
4.2.3 Varojen jakaminen SVOP-rahastosta	25
4.3 Osakepääoman alentaminen.....	26
4.4 Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen.....	27
4.5 Yhtiön purkaminen ja rekisteristä poistaminen.....	29
4.6 Osakeyhtiölain vastainen varojenjako.....	29
5 VAROJENJAON VEROTUS	32
5.1 Osinkoverotus	32
5.2 Luovutusvoittovero	35
5.3 Peitelty osingonjako	36
6 YHTEENVETO	39
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on tutkia, millä kaikin eri tavoin osakeyhtiöstä voidaan jakaa varoja ja minkälaisia veroseuraamuksia eri varojenjakotavoilla on. Opinnäyte toteutetaan ilman toimeksiantajaa.

Aiheena varojenjakoa on ajattoman ajankohtainen, sillä osakeyhtiömuotoista toimintaa tulee Suomessakin pitkällä tähtäimellä olemaan. Osakeyhtiön tarkoitus on jo lainkin mukaan lähtökohtaisesti tuottaa voittoa osakkeenomistajille (Osakeyhtiölaki 624/2006, 1 luku 5 §). Osakeyhtiölaissa ei kuitenkaan määrätä, että voittoa tulisi osakkeenomistajille jakaa, vaikka tähän liittyviä kohtia vähemmistöosakkaiden suojaamiseksi laissa toki on. Voiton tuottaminen osakkaille voi olla voitonjakamisen sijaan osakeomistusten arvonnousu.

Aihe on merkittävä, sillä se koskettaa suomalaisia laaja-alaisesti. Yksityisten osakeyhtiöiden osakkeenomistajien lisäksi Suomessa on 30.4.2021 tilanteen mukaan yli 910 000 pörssiosakkeita omistavaa yksityishenkilöä (Pörssisäätiö 2021). Yksityinen osakeyhtiö on Kaupparekisterin mukaan Suomen yleisin yhtiömuoto lukumäärältään mitattuna. Suomessa on 266 julkista osakeyhtiötä ja 261 316 yksityistä osakeyhtiötä – tilanne 4.1.2021. (Patentti- ja rekisterihallituksen www-sivut 2021.) Maa-, metsä- ja kalatalous pois luettuina Tilastokeskuksen mukaan 93 % kaikista yrityksistä Suomessa oli alle 10 henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä. Alle 50 henkilöä työllistävien pienyritysten osuus oli 5,7 %. 40-249 henkilöä työllistävät keskisuuret yritykset muodostivat 1,1 % ja vähintään 250 henkilöä työllistävät suuryritykset 0,2 % kaikista yrityksistä. (Suomen Yrittäjien www-sivut 2019.) Enemmän kuin joka kolmannes Kaupparekisteriin merkitty yhtiö on osakeyhtiö. Osakeyhtiöt muodostavat suurimman osan yksityisen sektorin työpaikoista. Osakeyhtiöt liittyvät myös muussa yhtiömuodossa harjoitettavien yhtiöiden toimintaan muun muassa sopimuskumppaneina. Lisäksi monet yhteiskunnan toiminnot on järjestetty osakeyhtiömuotoisesti. Näin osakeyhtiöt ovat merkittävä osa kansantaloutta, ja siten jokaisen onkin hyvä tuntea osakeyhtiöiden sääntelyn keskeisimmät kohdat. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 17.)

Kun Suomessa on paljon osakeyhtiömuotoista toimintaa, ja suurin osa yrityksistä on pieniä, alle 10 henkilöä työllistäviä yrityksiä ja suurissa määrin myös yksinyrittäjiä, kohdistuu tarve osakeyhtiölain tuntemukseen – myös varojenjakoön liittyen – suureen osaan kansalaisia. Varojenjakoavoista, niiden laillisuudesta sekä veroseuraamuksista on osakeyhtiöiden johdossa tärkeä olla ajantasaiset tiedot, jotta osataan yhtiön kannalta toimia kestävästi parhaalla mahdollisella tavalla ja samalla tuottaa yhtiön elinkaaren aikana omistajille mahdollisimman paljon arvoa muun muassa vero-optimoinnilla; tämä kaikki huomioiden osakkeenomistajien yhdenvertaisuus.

Työskentelen tällä hetkellä tilitoimistossa kirjanpitäjänä. Päädyin opinnäytetyössäni osakeyhtiön varojenjako -aiheeseen, sillä suuri osa tilitoimiston asiakkaista koostuu yksityisistä osakeyhtiöistä, joille aihe on luonnostaan hyvin läheinen. Varojen jakamiseen liittyvä konsultointi on myös selkeä osa-alue kirjanpitäjän työnkuvassa. Tutkimuksen aihe on kuitenkin itsessäänkin niin kiinnostava, että haluan syventyä siihen enemmän.

2 TUTKIMUSASETELMA

2.1 Tutkimustavoite ja menetelmä

Opinnäytetyön tavoite on antaa lukijalle mahdollisimman kattava kokonaiskuva aihealueeseen kuuluvista vaihtoehdoista ja niiden seuraamuksista kokonaisuudessaan. Tavoite on avata lukijalle, millä eri laillisin tavoin osakeyhtiöstä voidaan jakaa varoja, mitä niiden prosesseihin kuuluu ja milloin osakeyhtiölain mukaan varojen jako voi olla laitonta. Prosesseilla tarkoitetaan esimerkiksi päätöksenteon vaiheita. Opinnäytetyössä käydään myös läpi eri varojenjako tapojen osakkeenomistajille aiheuttamia veroseuraamuksia. Samalla opinnäytetyön kirjoittaminen syventää omaa käsitystäni aiheeseen liittyvästä lainsäädännöstä, vero-ohjeista ja käytännön toimista. Tutkimuksen pääongelma on se, miten varojen jaon voi hoitaa osakeyhtiössä. Muita tutkimusongelmia ovat varojenjakoavan optimaalinen valinta ja niiden veroseuraamukset.

Opinnäytetyössä selvitetään osakeyhtiölain mukaiset varojenjako tavat. Näiden selvittäminen antaa tiedon käyttäjälle listan käytettävistä vaihtoehdoista. Työssä selvitetään myös esimerkkejä varojenjako tavoista, jotka osakeyhtiölaki määrittää laittomaksi varojenjaoksi. Tämä auttaa tiedonkäyttäjää hahmottamaan ja tekemään rajanvetoa laillisen ja laittoman varojenjaon välillä sekä ehkäisee tuottamuksellisen rikollisen menettelyn mahdollisuutta. Lopuksi opinnäytetyössä selvitetään eri varojenjako tapojen veroseuraamuksia. Tämä antaa lukijalleen työkalut valita omaan tilanteeseensa sopiva tapa jakaa varoja osakeyhtiöstä.

Aihe rajataan käsittelemään Suomen lakien mukaan toimivia suomalaisten luonnollisten henkilöiden omistamia voittoa tavoittelevia osakeyhtiöitä, niiden varojenjako a omistajilleen sekä omistajien verotusta. Aihealue sisältää osakeyhtiölain 13 luvun mukaiset lailliset varojenjako tavat – pois lukien lahjan antamisen, joka OYL 13:8 §:n mukaan voidaan antaa yleishyödylliseen tarkoitukseen – ja niiden verotusnäkökohdat. Lisäksi aihealue sisältää esimerkkejä laittomasta varojenjaosta ja sen veroseuraamuksista. Osakeyhtiön omistajalla on OYL 13 luvun lisäksi muitakin laillisia yleisesti käytettyjä vaihtoehtoja tulon saamiseksi osakeyhtiöstä, kuten esimerkiksi palkka ja muut etuudet, vuokrausjärjestelyt ja rahoitusjärjestelyt (esimerkiksi korot). Nämä kuitenkin

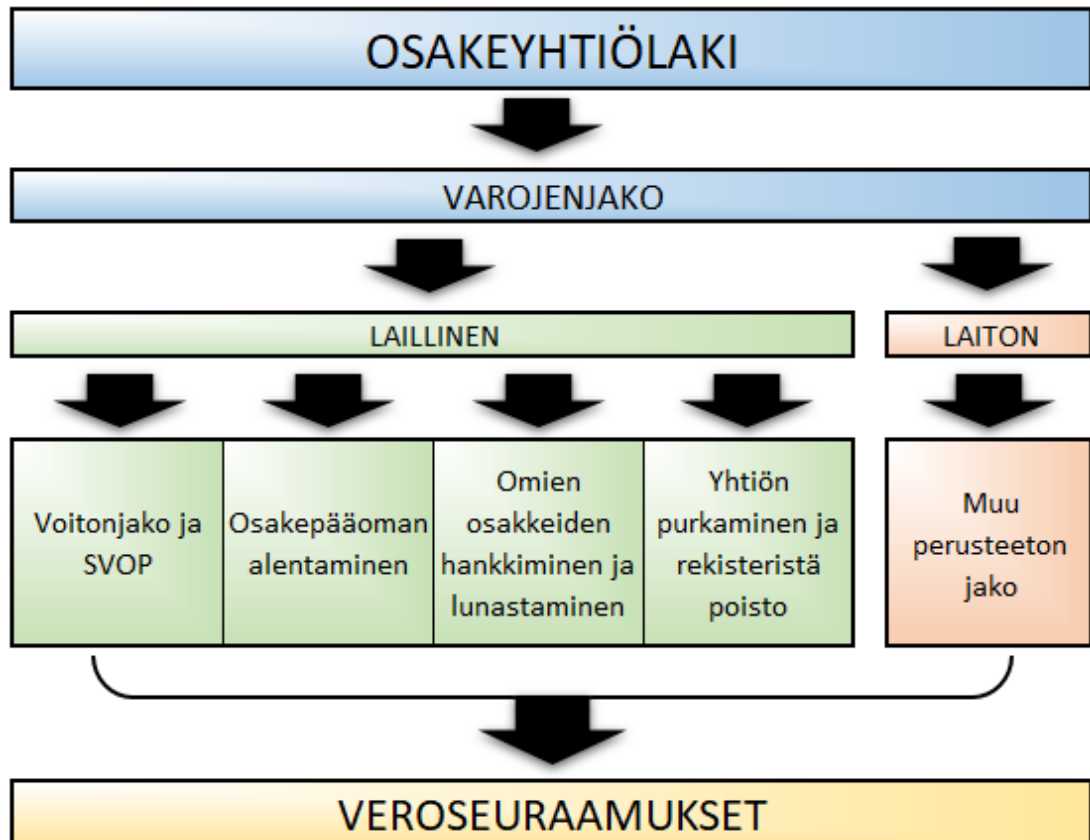
rajataan opinnäytetyön aiheen ulkopuolelle ja keskitytään nimenomaisesti OYL 13 luvun 1 §:n 1-2 kohtien mukaisiin laillisiin varojenjako tapoihin sekä ko. pykälän 3 kohdassa tarkoitettuun laittomaan varojenjako on.

2.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön aiheena on tutkia, miten osakeyhtiö voi osakeyhtiölain mukaisesti toteuttaa varojen jakamista, sekä löytää tulkintalinjaa lailliselle varojenjaolle. Tutkimuskysymyksiä mietittäessä tarkoituksena oli saada osakeyhtiön varojenjaon mahdollisuuksista, prosesseista ja verotuksesta mahdollisimman eksplisiittinen kuva. Tutkimuskysymyksiksi valittiin:

- 1) Miten varojenjako voidaan toteuttaa OYL 13 luvun mukaisesti?
- 2) Milloin varojenjako on OYL:n mukaan laitonta?
- 3) Miten luonnollista henkilöä verotetaan saamastaan varojenjaosta?

Tutkimuksen kohde on lain tulkinta. Tutkimuskysymyksiin vastataan analysoimalla eri lakeja, jotka koskevat varojenjako ja varojenjaon verotusta. Tämän tutkimuksen keskeisessä osassa on tietoperusta, sillä tutkimuskysymykset kohdistuvat yksinomaan lainsäädäntöön sekä viranomaisten lainsäädännön tulkintaan. Tutkimuksen tietoperusta koostuu aiheesta koskevasta lainsäädännöstä, ammattikirjallisuudesta, yritystilastoista ja viranomaisohjeista. Tutkimuksen lähteinä käytetään sopivia säädöksiä: osakeyhtiölaki, tuloverolaki, kirjanpitolaki ja laki verotusmenettelystä. Lisäksi käytetään viranomaisohjeita ja oikeuskäytännön esimerkkitaapauksia tulkinnanvaraisten tilanteiden tutkimisessa. Aihepiiriin kuuluva ammattikirjallisuus tuo tutkimukseen mukaan asiantuntijanäkökulmat. Tutkimuksen luotettavuus varmistuu osaltaan lähdemateriaalin ollessa valmista lainsäädäntöä ja voimassa olevaa oikeutta. Tutkimusmenetelmänä käytetään lähinnä teoriaan pohjautuvaa sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi mahdollistaa kirjoitetun tiedon tarkan objektiivisen analysoinnin (Tuomi & Sarajärvi 2018). Valittu laadullinen tutkimusmenetelmä on tähän tutkimukseen sopiva, sillä varojen jako -ilmiöstä halutaan antaa selkeä ja ymmärrettävä kuva.

Kuva 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

3 SÄÄDÖKSET

3.1 Osakeyhtiölaki ja kirjanpitolaki

3.1.1 Osakeyhtiölain perusta

Nykyisen lain kaltainen vanha osakeyhtiölaki säädettiin vuonna 1978 osakeyhtiölakikomitean ehdotuksen (KM 1969:A 20) pohjalta. Lain valmistelu perustui Ruotsissa vuonna 1944 säädettyyn osakeyhtiölakiin. Komitean tehtävänä oli laatia ehdotus osakeyhtiölaiksi, joka olisi mahdollisimman yhdenmukainen eri Pohjoismaisten lakien kanssa. Merkittävin uudistus vanhaan osakeyhtiölakiin tehtiin vuonna 1997, jolloin laki muutettiin vastaamaan EY:n lainsäädäntöä. (HE 109/2005, 8.) Nykyinen Osakeyhtiölaki tuli voimaan 1.9.2006 erityisellä lailla osakeyhtiölain voimaannpanosta (625/2006, OYLvpL) (Mähönen ym. 2006, 17).

Varojen jakamisen ja jakokelpoisten varojen osalta Osakeyhtiölakia muutettiin muun muassa uudella lisäedellytyksellä, joka entisestään alleviivasi johdon huolellisuusvelvoitetta ja velkojien suojaa:

”...ehdotetaan, että voitonjaon ja muun varojenjaon lisäedellytykseksi otetaan se, ettei jaosta päätettäessä tiedetä tai pitäisikään tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai jaon johtavan maksukyvyttömyyteen” (HE 109/2005, 25).

Lisäksi osakeyhtiölainsäädännöstä poistettiin konsernitaseeseen perustuva varojenjakorajoitus ja sallittiin vahvistettuun tilinpäätökseen perustuvan ns. välisingon jakaminen keskeneräiseltä tilikaudelta (HE 109/2005, 25). Oikeusministeriön asettaman osakeyhtiölakityöryhmän mietinnössä tuotiin ilmi, että siirtyminen kansainvälisiin tilinpäätösstandardeihin tuo suomalaisten osakeyhtiöiden taseisiin merkittävät realisoitumattomat arvonorotukset. Edellisen takia työryhmä esitti arvonorotusrahastosta tehtävän vapaan oman pääoman rahasto. (OM:n mietintöjä 2003:4, 61.) Tilinpäätösdirektiivin 33 artiklan 2 kohdan c alakohta kuitenkin kielsi realisoitumattomien arvonorotusten jakamisen (HE 109/2005, 25).

Osakeyhtiölakia sovelletaan Suomen lain mukaan rekisteröityihin osakeyhtiöihin. Osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiö voi olla yksityinen tai julkinen osakeyhtiö. (Osakeyhtiölaki 1 luku 1 § 1 mom.) Osakeyhtiölaki ei mahdollista yksityisen ja julkisen osakeyhtiön välisiä poikkeavuuksia varojen jaolle, vaan niitä koskevat samat säännökset. Varojen jakamiseen liittyvässä päätöksenteossa voi sen sijaan olla eroavaisuuksia – esimerkiksi osakeyhtiölain 15 luvun mukaisessa omien osakkeiden hankkimisessa ja lunastamisessa sekä osakkeiden yhdistämisestä johtuvassa lunastamistilanteessa. Myös osakkeenomistajan verotus joissain verojenjakotilanteissa eroaa toisistaan yksityisen ja julkisen osakeyhtiön välillä.

3.1.2 Varojenjakotavat

Osakeyhtiölain 13 luvun 1 §:ssä on lueteltu tyhjentävästi osakeyhtiölain mukaiset varojenjakotavat. Osakeyhtiön omistajille voidaan jakaa varoja vain osakeyhtiölaissa määritellyin tavoin, jotka ovat

- voitonjako (osinko) ja varojen jakaminen vapaan oman pääoman rahastosta
- 14 luvussa tarkoitettu osakepääoman alentaminen
- 3 ja 15 luvussa tarkoitettu omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen; sekä
- 20 luvussa tarkoitettu yhtiön purkaminen ja rekisteristä poistaminen

Saman pykälän mukaan varoja ei saa jakaa ennen yhtiön rekisteröimistä. Lisäksi osakeyhtiö voi antaa yleishyödylliseen tarkoitukseen lahjan osakeyhtiölain 13:8 §:n mukaisesti.

3.1.3 Sidottu oma pääoma

Osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiön taseessa on pidettävä sidottu oma pääoma ja vapaa oma pääoma erillään toisistaan. Sidottu oma pääoma on nimensä mukaisesti sidottu, eli sitä ei voida jakaa voittona ulos yhtiöstä. Osakeyhtiölain mukaan sidottua omaa pääomaa on osakepääoma. Harvemmillä yhtiöillä voi sidottuun omaan pääomaan lukeutua myös seuraavia rahastoja: arvonkorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto. (Mähönen ym. 2006, 214.) Osakeyhtiölle on voinut myös

muodostua vuoden 1978 osakeyhtiölain mukaista vara- ja ylikurssirahastoa ennen uuden osakeyhtiölain voimaantuloa. Nämä rahastot katsotaan myös sidotuksi omaksi pääomaksi. (Mähönen ym. 2006, 215.)

3.1.4 Vapaa oma pääoma

Toinen oman pääoman eristä on vapaa oma pääoma. Vapaa oma pääoma on jakokelpoinen erä muutamalla varauksella. Osakeyhtiön vapaa oma pääoma muodostuu tilikauden voitosta, edellisten tilikausien voittovaroista, OYL 8 luvun 2 §:n mukaisesta SVOP-rahastosta ja OYL 8 luvun 1 §:n mukaisista yhtiöjärjestykseen perustuvista muista vapaaehtoisista rahastoista. Osakeyhtiölaki ei säädi kovinkaan paljon jakokelpoisista varoista tehtävistä vähennyksistä, mutta jakokelpoisista varoista on silti vähennettävä muussa lainsäädännössä (esimerkiksi kirjanpitolaki) määrätty jakamatta jätettävät erät. (Mähönen ym. 2006, 216.)

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon (SVOP-rahasto) merkitään osakkeen merkintähinnan osa, jota ei perustamissopimuksen tai osakeantipäätöksen mukaan merkitä osakepääomaan eikä kirjanpitolain mukaan vieraaseen pääomaan sekä muut sellaiset oman pääoman sijoitukset, jota ei merkitä muihin rahastoihin (Osakeyhtiölaki 8:2 §). Yhtiölle annettu pääomalaina tai muu laina voidaan konvertoida sijoitukseksi SVOP-rahastoon (Viitala 2018, 98). Osakkeenomistajan on myös mahdollista tehdä SVOP-rahastoon sijoitus, ilman, että saa vastineeksi osakkeita. Jopa osakeyhtiön ulkopuolinen toimija voi tehdä sijoituksen SVOP-rahastoon, ilman, että saa vastinetta. Sijoituksista SVOP-rahastoon on suositeltavaa tehdä sijoittajan ja osakeyhtiön välillä kirjalliset sopimukset. SVOP-rahastoa voi kasvattaa osakepääomaa alentamalla ja siirtämällä se osa alentamismäärästä SVOP-rahastoon, jota ei käytetä tappioiden kattamiseen tai jaeta osakkeenomistajille. Osakepääoman alentaminen tätä tarkoitusta varten edellyttää velkojainsuojamenettelyn läpikäymistä. Jos yhtiössä on SVOP-rahastoon tehtyjä sijoituksia, on niistä tärkeää pitää huolellisesti ja yksityiskohtaisesti kirjaa. Sopimuksessa olisi syytä sopia sijoituksen maksuajankohta, sijoituksen määrä sekä sijoituksen peruste. (Vilkkumaa 2012, 26.) Etenkin sijoittaja ja sijoituspäivä on syytä pitää näky-

villä. Nämä tiedot ovat tärkeitä siksi, että SVOP-rahasto tarjoaa mahdollisuuden erityyppisiin varojenjakomahdollisuuksiin, joilla on tiettyjen edellytysten täytyessä toisistaan poikkeavat verokohtelut.

Edellisten tilikausien voittovarot muodostuvat yhtiön aiempien toimintavuosien voitoista, joista on vähennetty toimintavuosien mahdolliset tappiot. Nämä ovat käytännössä niitä voittovaroja, joita yhtiöstä voidaan jakaa voittona osakkeenomistajille. Edellytys on, että yhtiöllä on jakokelpoisia varoja, joita käsitellään tarkemmin luvussa 4.2.1 Jakokelpoiset varat. Edellisten tilikausien voittovarot siis kertyvät yhtäältä tilikausien voittojen ja tappioiden yhteismäärästä ja toisaalta niitä vähentää voitonjako sekä mahdolliset siirrot eri oman pääoman rahastoeriin (Vilkkumaa 2012, 26).

Tilikauden voitto ja välitilin päätöksen laatimistilanteessa kesken olevan tilikauden voitto ovat juuri niitä eriä, joilla voittoa tavoittelevan osakeyhtiön on tarkoitus kasvat-
taa jakokelpoista omaa pääomaa. Tilikauden voitto siirretään seuraavalla tilikaudella edellisten tilikausien voittovaroihin. (Vilkkumaa 2012, 26-27.)

Kirjanpitolain mukaan osakeyhtiölaissa tarkoitettua yhtiön hallussa olevaa omaa osaketta ei saa merkitä taseeseen (Kirjanpitolaki 4 luku 8 §). Tällaiset omien osakkeiden hankkimiset vähennetään yhtiökokouksen päättämällä tavalla vapaasta omasta pääomasta (KILA 1.2.2017). Kirjanpitolautakunta rinnasti lausunnossaan Emoyhtiön osakkeiden käsittelystä tytäryhtiön tilinpäätöksessä kirjanpitolain 4:8 §:ssä tarkoitettuihin omiin osakkeisiin myös emoyhtiön osakkeet. Näin siis emoyhtiön osakkeiden hankkiminen lähtökohtaisesti vähentää vapaata omaa pääomaa. Emoyhtiön osakkeiden hankintamenon taseaktivoinnille ei kuitenkaan kirjanpitolainsäädäntö aseta es-
tettä, ja se voidaankin tehdä, jos tytäryhtiön olosuhteet sen sallivat ja se pystyy todentamaan emoyhtiön osakkeiden hankintaan liittyvän vastaisen tulonodotuksen. (KILA 2016/1951.) Vanha osakeyhtiölaki on mahdollistanut arvonkorotusrahaston siirron osakepääomaan. Jos arvonkorotuskohteen arvonkorotus on osoittautunut aiheettomaksi, on arvonkorotus peruutettava. Tilanteessa, jossa arvonkorotus olisi peruutettava ja arvonkorotusrahastosta on tehty siirto osakepääomaan siinä laajuudessa, ettei rahasto sisällä tarvittavaa saldoa peruutuksen tekemiseen, eikä saldoa saada aikaan uusilla arvonkorotuksilla, rahaston saldo jää negatiiviseksi. Kyseeseen tullut vajeus tulee

kattaa vapaalla omalla pääomalla, ja ellei vapaata omaa pääomaa ole, vapaa oma pääoma jää negatiiviseksi. Näin Leppiniemen (2016, 257) tulkinnan mukaan sidotun oman pääoman rahaston negatiivisuus vähentää vapaata omaa pääomaa siitakin huolimatta, että yhtiöllä olisi saldoa muissa sidotun oman pääoman rahastoissa. Mähönen ym. (2006, 216) ovat Leppiniemen kanssa samoilla linjoilla. Nils Blummé (2008, 193) tosin näkee, että jos tällainen sidotun oman pääoman rahasto voi olla IFRS-standardien mukaan negatiivinen, tulisi seikka hyväksyä myös yhtiöoikeudellisesti niin, ettei rahaston negatiivisuus vähentäisi vapaata omaa pääomaa.

3.2 Tuloverolaki

Tuloverolain mukaan verovelvollisen veronalaista tuloa ovat tuloverolaissa säädetty rajoitukset huomioon ottaen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot (Tuloverolaki 29 § 1 mom.). Rahanarvoiseksi etuudeksi katsotaan muun muassa luontoisedut, joita ei ole tavanomaisina henkilökuntaetuina katsottu verottomiksi TVL 69 §:n mukaan (Ossa 2020, 131-132). Jaakko Ossan (2020, 120) mukaan tuloverolain tulokäsitteseen ei sisälly realisoitumattomia arvonnousuja. Arvonnousun realisoituminen luovutuksen kautta aiheuttaa veroseuraamuksen riippuen tietysti verolakiin kirjatuista säännöksistä siitä, onko luovutus ollut veronalainen vai ei.

Luonnollisen henkilön tuloverolain mukaan verotettava tulo jakaantuu kahteen tulolajiin. Tulolajit ovat pääomatulot ja ansiotulot, ja ne lasketaan erikseen. (Tuloverolaki 29 § 2 mom.) Tuloverolaissa on tarkasti määritelty, milloin tulo kuuluu pääomatulolajiin. Pääomatulolajiin kuuluvia tuloja verotetaan yleisesti kevyemmin, kuin ansiotulolajiin kuuluvia tuloja. Jos ansiotulot jäävät pieneksi, voi ansiotulot kuitenkin olla kevyemmin verotettavia kuin pääomatulot. Toisin kuin pääomatulolajin alaisia tuloja, ansiotulolajin tuloja ei luetella tyhjentävästi tuloverolaissa. Jos tulolajista ei vallitse täyttä selvyyttä, katsotaan tulo kuuluvaksi ansiotulolajiin. Tästä johtuu, että sellainen tulo, jota ei ole tuloverolaissa määritelty pääomatuloksi, on ansiotuloa. (Ossa 2020, 91.)

Kuvassa 1. on esitettyä pääomatuloveron laskentakaava (Ossa 2020, 91). Pääomatulovero on pääosin suhteellinen ja sisältää vain pienen progression. Pääomatulot verotetaan vain valtiolle. (Ossa 2020, 128.) Vuonna 2021 pääomatuloista suoritetaan veroa 30 prosenttia. 30 000 euron pääomatulojen ylittävältä osalta veroa suoritetaan 34 prosenttia. (Tuloverolaki 124 § 2 mom.)

Pääomatulot

- + elinkeinotoiminnan pääomatulo-osuus
- + maatalouden pääomatulo-osuus
- + yhtymän osakkaan tulo-osuuden pääomatulo-osuus
- + korkotulot
- + vuokratulot
- + osinkotulot
- + myyntivoitot
- + puun myyntitulot
- + osakaslaina
- + vakuutustuotot
- luonnolliset vähennykset

Puhdas pääomatulo

- vähennyskelpoiset korot
- osakaslainan takaisinmaksu
 - elinkeinotoiminnan tai maatalouden tappio (TVL 59 §)
- vapaaehtoiset eläkevakuutusmaksut

Verovuoden pääomatulo tai alijäämä

- edellisten vuosien pääomatulolajin tappio

Verotettava pääomatulo (ylijäämä), josta vero 30 tai 34 % (- verosta tehtävät vähennykset)

Kuva 2. Pääomatuloveron laskentakaava (Ossa 2020)

Ansiotuloina verotetaan kaikki sellainen tulo, jota ei ole tuloverolain 2 luvussa tarkoitettu pääomatuloksi (Tuloverolaki 61 § 1 mom.). Tuloverolain 61 §:n 2 momentissa annetaan esimerkkejä veronalaisista ansiotuloista, mutta luettelo ei ole tyhjentävä. Jaakko Ossa (2020, 98) mainitsee kirjassaan Tuloverolaki käytännössä ansiotuloverona verotettavista tuloista tärkeimmiksi työsuhteen perusteella maksetun palkan, eläkkeen, sekä eläkkeen sijaan saadun etuuden tai korvauksen.

Verotuskäytännössä on välillä tullut esiin tilanteita, jossa esimerkiksi kahden yhtiön välistä liiketointa on voitu pitää työnsuorittajan (luonnollinen henkilö) verotettavana

tulona. Kyseenomaisen kaltainen tapaus oli käsiteltävänä korkeimmassa hallinto-oikeudessa 2013: Eräs asianajotoimisto oli solmimassa määräaikaista konsulttisopimusta toisen yhtiön kanssa, jonka perusteella yhtiön omistaja toimisi asianajotoimiston toimitusjohtajana. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan asianajotoimiston maksamaa korvausta toiselle yhtiölle tuli pitää yhtiön omistajan (ts. asianajotoimiston toimitusjohtajana toimineen konsultin) toimitusjohtajan tehtävästä maksettavana palkkana. Korkein hallinto-oikeus perusteli ennakkoratkaisua seuraavasti: OYL 6:19.1 §:n ja 6:10.1 §:n mukaan osakeyhtiön toimitusjohtajaan sovelletaan, mitä säädetään hallituksen jäsenestä ja jäsenen kelpoisuudesta. Näiden lainkohtien perusteella toimitusjohtajan voi toimia vain luonnollinen henkilö. Vastuu toimitusjohtajan tehtävästä on siis yksinomaan toimitusjohtajalla, eikä sitä voi siirtää työnantajalle tai muullekaan taholle. Ennakkoperintälain 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan palkalla tarkoitetaan muun muassa toimitusjohtajan palkkiota. Tämän perusteella tuloverojärjestelmän johdonmukaisuuden vuoksi kyseeseen tulleen toimitusjohtajan palkkiota tuli pitää toimitusjohtajan tehtävästä maksettavana ennakonpidätyksen ja sosiaaliturvamaksun alaisena palkkana. (KHO 2013:1.)

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on tuomittu toisinkin. Päätöksessään KHO 2016:35 käy ilmi seuraavassa kuvattu tilanne: Osakeyhtiössä kaksi vuotta työskennellyt talouspääällikkö irtisanottiin ja osakeyhtiön emoyhtiö määräsi talouspääällikön tehtävät ulkoistettavaksi. Osakeyhtiön kilpailutettua talouspääällikköpalvelun ja hyväksytyä palveluntarjoajaksi kommandiittiyhtiön, jonka ainoa vastuunalainen yhtiömies osakeyhtiön entinen talouspääällikkö oli, katsoi KHO, ettei osakeyhtiön kommandiittiyhtiölle maksettuja suorituksia oltu pidettävä työnsuorittajan (ts. osakeyhtiön entinen talouspääällikkö) palkkana. Aiempi käsittely hallinto-oikeudessa johti siihen, että suoritukset katsottiin työnsuorittajan palkaksi. Hallinto-oikeus perusteli asiaa muun muassa sillä, että osakeyhtiön ja kommandiittiyhtiön välinen sopimus sisälsi työsopimukselle ominaisia tunnusmerkkejä. Sopimuksessa oli sovittu työpaikasta, 90 tunnin vähimmäistyöajasta, kiinteästä kuukausittaisesta korvauksesta, työpaikasta ja irtisanomisajasta. Näillä perustein kommandiittiyhtiölle ei aiheutunut sopimuksesta taloudellista riskiä. Lisäksi kommandiittiyhtiön liikevaihto oli koostunut lähes yksinomaan osakeyhtiöltä saaduista korvauksista. Korkein hallinto-oikeus kumosi hallinto-oikeuden asiassa antaman päätöksen. KHO katsoi, ettei hallinto-oikeuden toteamalla kom-

mandiittiyhtiön liikevaihdon muodostumisella pääosin osakeyhtiöltä saaduista korvauksista ollut ennakkoperintälain 13 §:n 2 kohdan mukaan merkitystä arvioitaessa ennakonpidätysvelvollisuutta. Kyseisen lainkohdan mukaan harkinnassa ei ole otettava huomioon toimeksiantajien lukumäärää tai muun toiminnan laajuutta. KHO:n mukaan ennakkoperintälain sekä vanhan ennakkoperintälain esitöiden mukaan palkan käsitettä ei tule myöskään suoraan perustaa työlainsäädännön mukaisen työsuhteen käsitteeseen. Hallinto-oikeus oli päätöstään myös perustellut yrittäjäriskin puuttumisella. KHO:n mukaan ennakkoperintälain esitöiden perusteella yrittäjäriskin puuttuminen ei ollut kuitenkaan huomioon otettava seikka ennakonpidätysvelvollisuutta harkittaessa. Myös irtisanomisajasta sopiminen oli työsopimuksen lisäksi ominaista toistaiseksi voimassa oleville toimeksiantosopimukselle. Tässä korostui, että sopimuksessa ei ollut sovittu irtisanomisen perusteista. Työsuhdetta ei voida irtisanoa noudattamatta lain mukaisia irtisanomisaikoja ja -perusteita. Toimeksiannossa ei lisäksi ollut merkkejä työn tapahtumisesta johdon ja valvonnan alaisena. (KHO 2016:35.)

4 VAROJEN JAKAMINEN

4.1 Liiketaloudellinen peruste

Jotta osakeyhtiön varojen käyttäminen tapahtuisi osakeyhtiölain mukaisesti, tulee varoja käyttää toteuttamaan yhtiön toiminnan tarkoitusta vastikkeellisesti yhtiön toimialan sisällä. Edellytyksenä lain mukaiselle käytölle on myös, että varojen jakaminen tapahtuu osakeyhtiölaissa nimenomaisesti säädetyllä tavalla. Osakeyhtiölaissa laillinen ja laitton varojen jakaminen on systematisoitu. Tämä tarkoittaa, että laki on tältä osin täysin johdonmukainen ja ristiriidaton. (Immonen & Villa 2019, 80.) Kuten aiempaan 3.1.2 luvussa käsiteltiin, varojen jakaminen osakeyhtiöstä on selostettu tarkasti. Lisäksi on säädetty, että muu liiketapahtuma, joka ilman liiketaloudellista perustetta vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja, on laitonta varojenjako (Osakeyhtiölaki 13 luku 1 § 3 mom.). Immonen ja Villan (2019, 80) mukaan OYL 13:1.3:n viittaus kirjanpitolain liiketapahtumaan ei ole onnistunut siinä mielessä, että jokainen transaktio yhtiön ja omistajien tai ulkopuolisten välillä ovat liiketapahtumia. Liiketapahtumasta on vaikeahko johtaa yhtiöoikeudellista määrittelyä. Immonen ja Villa (2019, 80) tulkitsee osakeyhtiölaissa sanotuksi liiketapahtumaksi kaikenlaisen yhtiön varojen käytön piiriin kuuluvan toiminnan.

Osakeyhtiölaki ei määrittele liiketaloudellista perustetta, eikä vastaavaa määritelmää löydy voimassa olevista laeistakaan. Lain esitöissä kerrotaan sen kuitenkin vastaavan voimassa olevan oikeuden sisältöä. Käytetty sanamuoto on potentiaalissa ilmaistu ”vastannee”. Hallituksen esitykseen viitatussa lain esitöissä liiketapahtumalla tarkoitetaan, mitä kirjanpitolain 2 luvun 1 §:ssä on säädetty. Kun liiketaloudellista perustetta arvioidaan, tulee kyseeseen ratkaisevasti se, millä perustein toimenpide tehdään – onko toimenpide ollut liiketaloudellisesti perusteltu tai olisiko pitänyt tietää, ettei päätös ole ollut liiketaloudellisesti perusteltu. Arvioinnissa olennaista ei ole se, osoittautuuko liiketoimi yhtiölle lopulta tappiolliseksi. Liiketoimen tulee toteuttaa yhtiön tarkoitusta. (HE 109/2005, 124.) Varojen käytön lainmukaisuutta ja hyväksyttävyyttä arvioitaessa tulee huomioitavaksi liiketaloudellisen perusteen, toiminnan tarkoituksen ja yhtiön edun toteuttamisen sekä liiketoimen tapahtumisen yhtiön toimialan sisällä lisäksi kysymys siitä, onko oikeustoimi omiaan loukkaamaan osakeyhtiölain 1 luvun 7

§:ssä esitettyä periaatetta osakkeenomistajien yhdenvertaisuudesta (Immonen & Villa 2019, 82).

Yhtiön edustajan päättäessä tai laittaessaan täytäntöön osakeyhtiölain vastaisia liiketoimia, eivät ne sido yhtiötä. Mikäli yhtiön edustajan tekee yhtiötä koskevia päätöksiä ylittäen toimivaltansa, ei päätökset sido yhtiötä. (Osakeyhtiölaki 6 luku 28 §.) Lainkohta sisältää kuitenkin rajoitukset oikeustoimien sitomattomuudelle. Sitovuuden aiheuttaa muun muassa se, että oikeustoimen kohde ei tietänyt eikä olisikaan pitänyt tietää toimivallan ylityksestä. Osakeyhtiön varoja voidaan jakaa tietyssä tilanteessa vastoin OYL 13:1.1:n säädöksiä. Tämä voidaan tehdä kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella, ellei yhtiöjärjestys toisin määrää. Jaettavien varojen määrä ei kuitenkaan voi ylittää viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen mukaista vapaata omaa pääomaa. (Osakeyhtiölaki 13 luku 6 § 4 mom.) Osakeyhtiön jakokelpoiset varat käydään läpi tämän opinnäytetyön 4.2.1 luvussa.

Osakkeenomistajat voivat antaa asiassa hyväksynnän joko kirjallisesti tai suullisesti, etukäteen tai jälkikäteen. Osakassopimuksissa tavallisia ovat ennakkollisesti annetut suostumukset. Yksimieliselläkin päätöksellä varojen käytöllä tulee olla liiketaloudellinen peruste. Tämän perusteen arvioiminen kuitenkin hankaloituu huomattavasti, sillä yksimielisinä omistajat voivat päättää toimialan ja yhtiön toiminnan tarkoituksen. (Immonen & Villa 2019, 83.)

4.2 Voitonjako (osinko) ja varojen jakaminen SVOP-rahastosta

4.2.1 Jakokelpoiset varat

”Jollei yhtiön maksukykyä koskevasta 2 §:stä muuta johdu, yhtiö saa jakaa vapaan oman pääoman, josta on vähennetty yhtiöjärjestyksen mukaan jakamatta jätettävät varat sekä määrä, joka on kehitysmenona merkitty taseeseen kirjanpitolain mukaisesti” (Osakeyhtiölaki 13 luku 5 §).

Luvussa 3.1.4 käsiteltiin osakeyhtiön vapaata omaa pääomaa. Kuten aiemmin mainittiin, vapaa oma pääoma on se oman pääoman erä, jonka osakeyhtiö voi jakaa ulos

(Osakeyhtiölaki 13 luku 5 §). Vapaata omaa pääomaa ei voi kuitenkaan jakaa rajoituksetta – tai edes vain OYL 13:5 § mukaisin rajoituksin. Jakokelpoisista varoista on vähennettävä myös muussa lainsäädännössä mahdollisesti esitetyt erät.

Osakeyhtiölain 13 luvun 3 §:n mukaan varojen jakaminen perustuu viimeisimpään laadittuun tilinpäätökseen. Pykälän mukaan laaditun tilinpäätöksen tulee olla tilintarkastettu, jos yhtiöllä on velvollisuus valita tilintarkastaja. Varojenjaossa on lisäksi huomioitava ko. tilinpäätöksen laatimisen jälkeisenä aikana tapahtuneet olennaiset tapahtumat ja muutokset yhtiön taloudellisessa asemassa. Osakeyhtiölain mukaan vapaata omaa pääomaa ovat tilikauden voitto, edellisten tilikausien voitto sekä kaikki muut rahastot kuin osakepääoma, arvonkorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto. Myös vanhassa osakeyhtiölaissa mainitut vara- ja ylikurssirahastot ovat sidottua omaa pääomaa. (Osakeyhtiölaki 8 luku 1 § 1-2 kohdat.) Sidottujen oman pääoman rahastojen negatiivisuus voi kuitenkin vaikuttaa vähentävästi jakokelpoisiin varoihin vapaa oman pääoman kautta, kuten luvussa 3.1.4 Vapaa oma pääoma Leppiniemen ja Mähösen ym. tulkinnasta kävi ilmi.

Kirjanpitolaki kieltää osuuskuntia, osakeyhtiöitä ja niitä henkilöyhtiöitä, joiden kaikki vastuunalaiset yhtiömiehet ovat osakeyhtiöitä, jakamaan jakokelpoisista varoista sitä osaa, jota ei ole taseeseen aktivoituista kehittämismenoista vielä kirjattu kuluksi (Kirjanpitolaki 5 luku 8 §). Osakeyhtiö voi saada muiden säädettyjen lakien perusteella avustuksia. Joissain tällaisissa laeissa voi olla voitonjakorajoitusmääräyksiä koskien annettua avustusta. Esimerkiksi vuonna 2020 annetussa ravitsemisyriyten hyvityslaissa säädetään, että sikäli kun ravitsemisyriy ei ole palauttanut sille annettua ko. laissa tarkoitettua tukea tai hyvitystä, hyvitykseen sovelletaan kirjanpitolain 5 luvun 8 § 2 momentissa säädettyä varojenjakorajoitusta koskien aktivoituja kehittämismenoja (Laki ravitsemisyriyten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä 403/2020 14 §).

4.2.2 Osinko

Voitonjako eli osinko on yleisin varojenjakotapa osakeyhtiössä. Osakeyhtiö voi jakaa voittona osakkeenomistajille edellisessä luvussa kuvatut jakokelpoiset varat. Osakeyhtiölaki rakentuu osaltaan myös siten, että velkojia suojataan tarpeen mukaan. Osingon jakaminen edellyttää, että yhtiö on osakeyhtiölain 13 luvussa tarkoitetulla tavalla maksukykyinen. Osakeyhtiöstä ei saa jakaa varoja ulos, jos päätöksentekohetkellä tiedetään tai pitäisi tietää, että yhtiö on maksukyvytön tai jako aiheuttaa maksukyvyttömyyden (Osakeyhtiölaki 13 luku 2 §).

Osakeyhtiö ei siis voi jakaa varoja, jos se ei varojenjaon jälkeen pystyisi enää selviämään sekä jo olemassa olevista että tulevista veloista ja maksuistaan. Maksukykyisyyttä arvioitaessa puhutaan monesti tasetestistä tai maksukykytestistä. Testille ei kuitenkaan ole selkeää kaavaa tai määritelmää. Harkinta on aina tehtävä tapauskohtaisesti. Maksukykyä tulee arvioida ennen kaikkea tulevaisuuspainotteisesti. Erilaiset kassavirta- ja budjettiennusteet auttavat maksukyvyyn selvittämisessä. Huomioon otetaan kaikki tuloerät liikevaihdosta muun omaisuuden myyntiin sekä velat ja menot. Laskelmia on hyvä laatia ainakin puolen vuoden päähän. Tapauskohtaisuutta korostaen, yleensä puolen vuoden laajuuteen tehdyt laskelmat osoittavat osakeyhtiön johdon selvittäneen maksukyvyyn ja toimineen osakeyhtiölain 1:8 §:ssä säädetyn huolellisuusveloitteen mukaan. Vilkkumaa (2012, 69-70.) Vilkkumaan (2012, 70) mukaan päätöksentekohetki on ratkaiseva arvioitaessa maksukykyä. Maksukyvyyn arvioinnissa on kannattavaa ottaa käyttöön tilinpäätösraportit (tuloslaskelma, tase ja rahoituslaskelma) sekä maksuvalmiutta edustavia tunnuslukuraportteja kuten quick ratio ja current ratio (Blummé, Kaarenola & Suontausta 2010, 120). OYL 13:3:n mukaan maksukykyä on arvioitava päätöksen tekohetkellä. Blummé ym. (2010, 125) korostavat maksukyvyyn arviointia läpi varojenjakoprosessin. Oikeusministeriössä on laadittu ehdotus osakeyhtiön varojenjaon säätelyn tarkistamiseksi. Oikeusministeriön varojenjakomuiston mukaan maksukyvyyn arviointi on yhtiön johdon eli toimitusjohtajan ja hallituksen vastuulla. Joskus myös osakkeenomistajalla voi olla velvollisuus arvioida maksukykyä – esimerkiksi tilanteessa, jossa omistaja on konsernin emoyhtiö. Muistiossa otettiin kantaa myös maksukykyisyyden arvioinnin ajankohtaan. Muistion mukaan maksukykyisyyttä tulisi arvioida mahdollisimman lähellä yhtiökokousta, jossa varojenjaosta päätetään. Jos varoja jaetaan päätöksentekohetkestä lukien pidemmän ajan kuluttua, tulisi

maksukykyä arvioida uudelleen. (OM:n lausuntoja ja selvityksiä 2009:13, 71.) Myös Blummé ym. viittaavat tähän muistioon kirjoittaessaan maksukyvyyn arvioimisen ajankohdasta.

Osingonmaksun kirjaaminen velaksi ei muuta transaktion todellista luonnetta. Kun osakeyhtiö tekee päätöksen osingonjaosta, kirjataan kirjanpitoon tämän suuruinen velka osakkeenomistajille. Koska maksukykyä on arvioitava läpi osingonjakoprosessin, ei velkaa saa maksaa ennen kuin maksukyky on ennen maksuhetkeä arvioitu osakeyhtiölaissa tarkoitetulla tavalla riittäväksi. Maksuhetkellä on siis kyse edelleen varojenjaosta, ei velan maksusta. Jos maksukyky ei ole riittävä, on osingonmaksua lykättävä tai siitä luovuttava. Osakeyhtiön johto ei saa panna täytäntöön osakeyhtiölainvastaista varojenjakopäätöstä, vaikkei se päätöstä olisi tehnytään. (Blummé ym. 2010, 125.)

Blummé ym. (2010, 121) jakavat varojenjakotilanteet maksukyvyyn arvioinnin kannalta kahteen ryhmään: kriittiset ja ei-kriittiset varojenjakotilanteet. Ei-kriittisellä varojenjakoaalueella ovat tilanteet, joissa maksukyvyyn vaarantumisesta ei ole suurta epävarmuutta. Tällöin liiketoiminta on vakaata ja tuloksen syntyminen tasaista. Varojen jaon jälkeen omavaraisuus on vahva ja likvidit varat riittävät. Tilanteessa myös erääntyvät ja erääntyneet velat ovat vähäiset. Akselin toisessa päässä on kriittinen varojenjakotilanne. Tälle ominaisia piirteitä ovat esimerkiksi velanotto ja kasvava velkaantuneisuus, vähäiset likvidit varat suhteessa jaettavaan määrään sekä nettokäyttöpääoman merkittävä vähentyminen jakamisen yhteydessä. Lisäksi lähitulevaisuuden merkittävät riskit tekevät tilanteesta kriittisen.

Maksukyvyttömyyttä ei ole tarkoin määritelty laeissa tai lakien esitöissä. Lakien esitöissä on päädytty pikemminkin vain kuvailemaan maksukyvyttömyyttä. Maksukyvyttömyyden käsite on määrittynyt oikeuskäytännön mukaan. Sellainen velallinen, joka ei pysty muutoin kuin tilapäisesti maksamaan velkojaan, on maksukyvytön. Tätä ei pidä sekoittaa maksuhaluttomuuteen. Maksukykyisyyttä tarkastellaan aina yhtiötasolla. Konserniyhtiöillä on omat varansa ja velkansa kullakin. Ne ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä eikä niiden vastuut lähtökohtaisesti sido muita konserniyhtiöitä. (Blummé ym. 2010, 133.)

Arvioitaessa jakokelpoisia varoja tulee tase-eriä katsoa tosiasiallisen sisällön mukaan, eikä vain suoraan taseessa olevaan määrään (Immonen & Villa 2019, 84). Immonen ja Villa viittanevat tällä kirjanpitolain 3 luvun 3 §:n 1 mom. 3 kohtaan sisältöpainotteisuuden periaatteesta. Immosen ja Villan (2019, 83) mukaan osakeyhtiölain 13:6.4 kohdan tarkoittama vapaa oma pääoma on nähtävä suhteessa siihen, mitä OYL 13:5 §:ssä säädetään jakokelpoisesta vapaasta omasta pääomasta.

Osingon jakamisesta päättää yhtiökokous hallituksen ehdotuksen pohjalta. Hallituksen ehdotuksessa tulee ilmetä se, kuinka paljon varoja jaetaan ja mitä varoja jaetaan. (Vilkkumaa 2012, 71-72.) Yhtiökokouskutsuun on kirjattava kokouksessa käsiteltävät asiat, joten luonnollisesti myös hallituksen osingonjakoehdotus on kirjattava yhtiökokouskutsuun. Yhtiökokous voi päätöksellään valtuuttaa hallituksen jakamaan osakkeenomistajille varoja osinkoina tai vapaan oman pääoman rahastosta. Tällainen valtuutus kestää lain mukaan pisimmilläänkin vain seuraavaan varsinaiseen yhtiökokoukseen saakka. Yhtiökokous voi päättää poiketa hallituksen osingonjakoehdotuksesta ja jakaa osinkona pienemmän määrän. Suuremman määrän saa päättää jaettavaksi vain, jos osakeyhtiö on siihen velvollinen yhtiöjärjestyksen mukaan tai jos vähemmistöosakkaat niin vaativat. (Osakeyhtiölaki 13 luku 6 §.) Osakeyhtiön hallituksen ei ole pakko ehdottaa osingon jakamista. Jotta osakeyhtiö voisi jakaa suuremman määrän ilman vähemmistöosinkoa tai yhtiöjärjestyksen määräystä, tulee hallituksen tehdä osingonjaoista uusi päätösehdotus. Hallitus voi antaa hyväksyntänsä yhtiökokouksessa edellyttäen, että se on sillä hetkellä päätösvaltainen. (PwC Suomen www-sivut 2015.) Yhtiön johto ei kuitenkaan saa laittaa täytäntöön päätöstä, mikäli se on lainvastainen.

Vähemmistöosinko on tarkoitettu suojaamaan vähemmistöosakkeenomistajia. Osakeyhtiö maksaa sijoittajalle korvauksen useimmiten osinkona. Ilman osingonmaksua sijoittaja saattaa joutua myymään osakkeet tappiollisina, eikä näin saa tuottoa pääomalleen. Tämä on tilanne, jota varten säädös vähemmistöosingosta on laadittu. Suojaus-tarkoitukseen peilaten osakeyhtiön tulee normaalisti laatia tilinpäätös yleisten tilinpäätösperiaatteiden nojalla. Tarkoitushakuisuutta ei siis saa käyttää tuloksen järjestelemiseksi niin, ettei vähemmistöosinkoa tulisi maksettavaksi. (Vilkkumaa 2012, 75.) Vähemmistöosinkona on tilikaudelta jaettava vähintään puolet tilikauden voitosta – vähentävästi huomioiden yhtiöjärjestyksen mukaan jakamatta jätettävät varat – jos ns.

vähemmistöosakkaat, joilla on vähintään kymmenesosa kaikista osakkeista, niin vaativat. Vaatimusta ei kuitenkaan voi esittää siltä osin, kun osinko ylittäisi 8 % yhtiön omasta pääomasta. Osingon jakamista rajoittavat lisäksi rajoitukset velkojiensuojasta sekä normaalit maksukykyvaatimukset. Tällaista vähemmistöosinko-oikeutta voidaan rajoittaa vain kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. (Osakeyhtiölaki 13 luku 7 §.) Vähemmistöosinkona voi siten vaatia puolet tilikauden voitosta tai 8 % yhtiön omasta pääomasta riippuen siitä, kumpi on pienempi määrä. Osingonjaosta ja valtuutuksen antamisesta hallitukselle päätetään yhtiökokouksessa yksinkertaisella äänen enemmistöllä. Jos tilanne on tasan, puheenjohtajan ääni ratkaisee. Äänistä lasketaan vain annetut äänet, ei äänestämättä jääneitä, ei tyhjiä eikä hylättyjä ääniä. (Vilkkumaa 2012, 72.)

Kuten luvussa 3.1.1 Osakeyhtiölain perusta tuotiin esille, hallituksen esityksen osatavoitteena oli sisällyttää uuteen osakeyhtiölakiin myös niin kutsuttu väliosinko. Väliosingolla tarkoitetaan keskeneräiseltä tilikaudelta jaettavaa voittoa vahvistetun tilinpäätöksen perusteella (HE 109/2005, 25). Väliosingosta on asiantuntijoiden keskuudessa vallinnut epäselvyyttä ja kahdenlaista suhtautumistapaa siihen voidaanko väliosinkoa mikään lain perusteella kuitenkaan jakaa. Mähönen ym. (2006, 414) kirjoittavat, että tosiasialliset edellytykset väliosingolle hallituksen esityksen perusteluista huolimatta puuttuvat osakeyhtiölaista tai ovat ainakin liian raskaat, jotta väliosinkoa voitaisiin käytännössä jakaa. Kirjoittajat perustelevat asiaa muun muassa siten, että tilinpäätöstä koskevat säännökset eivät tunne termiä välitilinpäätös. Lisäksi tilintarkastuslain mukaan tilintarkastus sisältää yhtiön tilikauden kirjanpidon, paino sanalla ”tilikauden”; täten välitilinpäätös ei voi olla tilintarkastuslain mukaan tilintarkastettu. Myönteisiä kantojakin on esitetty. Ojalan (2007) mukaan asian puolesta on perusteltu muun muassa siten, että hallituksen esityksessä uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi nimenomaan puhutaan väliosingosta ja sille halutaan luoda edellytykset. Toiseksi on argumentoitu sillä, että OYL 13:3 § sanamuoto käy ”viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen”, joka ei tarkoita osingon jakamista viimeksi päättyneeltä tilikaudelta.

Varojenjaosta päättävässä yhtiökokouksessa osakkeenomistajilla on oltava ollut viikko ennen kokousta nähtävillä tilinpäätös, toimintakertomus ja tilintarkastuskertomus joihin osingonjakoehdotus perustuu. Nähtävillä on ollut pidettävä myös viimeisen tilikauden päättymisen jälkeen tehdyt varojenjakopäätökset, osavuositarkastukset sekä

hallituksen selostukset tilinpäätöksen tai osavuosikatsauksen laatimisen jälkeisistä olennaisista tapahtumista yhtiön asemassa. Jos kokousasiakirjat eivät ole ladattavissa ja tulostettavissa yhtiön www-sivuilta, on ne pyynnöstä lähetettävä osakkeenomistajalle viivytyksettä. (Osakeyhtiölaki 5 luku 21 §.)

4.2.3 Varojen jakaminen SVOP-rahastosta

Varojenjako SVOP-rahastosta vertautuu yleensä osingonjakoon, ja sitä koskee osakeyhtiölaissa samat säädökset kuin osingonjakoa. Tämä ilmenee jo OYL 13:1.1 kohdassa, jossa puhutaan yhdessä voitonjaosta ja varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta. Varojen jakamiseen SVOP-rahastosta, kuten muista yhtiöjärjestyksen mukaisista vapaaehtoisista rahastoista, liittyy samat päätöksenteon piirteet kuin voitonjakoonkin (osinko). Koska SVOP-rahasto on vapaata omaa pääomaa, liittyy rahastosta jakamiseen samat jakokelpoisten varojen vaatimukset, sekä tietysti maksukykyvaatimukset kuin voitonjakoon.

Aiemmin 3.1.4 luvussa tuotiin ilmi, että SVOP-rahastoon voi tehdä sijoituksen kuka vain. Tästä seuraa mahdollisuus tilanteelle, jossa sijoittaja on voinut tehdä yhtiön SVOP-rahastoon sijoituksen vastikkeetta eli saamatta vastineeksi osaketta. Koska varojen jakaminen rahastosta yhtiöoikeudelliselta luonteeltaan vertautuu voitonjakoon, ei SVOP-rahastosta voi OYL:n mukaan palauttaa pääomansijoitusta sitä tehneelle sijoittajalle, jos jako ei tapahdu osakeomistusten suhteessa. Jotta pääomanpalautus voitaisiin tehdä, tulee kyseeseen lainkohta OYL 13:6.4, jonka mukaan vapaata omaa pääomaa voidaan jakaa kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella myös muulla tavalla kuin 1 §:ssä mainittujen osakeyhtiölain mukaisten varojenjako tapojen mukaan tai muuten kuin osakkeenomistusten suhteessa, ellei lisäksi yhtiöjärjestyksestä muuta johdu. (Osakeyhtiölaki 13 luku 6 § 4 mom.) Tämä alleviivaa osakkeenomistajien yhdenvertaisen kohtelun periaatetta. Vaikka sijoittaja olisi ainoa SVOP-rahastoon sijoituksen tehnyt, voidaan pääoma palauttaa vain jokaisen osakkeenomistajan suostumuksella. SVOP-rahastoon tehty sijoitus voidaan jakaa osakkeenomistajille enemmistö-päätöksellä. Täten SVOP-rahastosijoituksen takaisinsaanti onkin sijoittajalle hyvin epävarmaa, jos osakeyhtiössä on useampi osakkeenomistaja.

4.3 Osakepääoman alentaminen

Osakeyhtiön yhtiökokous päättää osakepääoman alentamisesta. Alentaminen voidaan tehdä jakamalla, siirtämällä varat vapaan oman pääoman rahastoon tai käyttämällä siirrettävä määrä sellaisen tappion kattamiseen, johon vapaa oma pääoma ei riitä. Yksityisellä osakeyhtiöllä ei ole vähimmäisosakepääomamääräystä osakeyhtiölaissa. Julkisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääomavaatimus on 80 000 euroa. Osakepääomaa ei saa alentaa niin, osakepääoma muodostuisi pienemmäksi kuin edellä mainittu vähimmäisosakepääomavaatimus on. Osakepääoman alentamisesta päättävän yhtiökouksen kokouskutsuun ja nähtävillä pidettäviin asiakirjoihin sovelletaan samaa osakeyhtiölain 5 luvun 18-22 §:ää kuin voitonjakoonkin. (Osakeyhtiölaki 14 luku 1 §.) Kuten voitonjaon ja varojenjaon SVOP-rahastotakin, varojen jakamisen osakepääomaa alentamalla on perustuttava viimeksi laadittuun tilinpäätökseen. Osakepääoman alentamista jakamalla koskee myös samat maksukykyvaatimukset. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018, 112.)

Osakeyhtiön hallitus tekee osakepääoman alentamisesta päätösehdotuksen. Päätösehdotuksessa tulee OYL:n mukaan ilmetä alentamismäärä tai enimmäisalentamismäärä sekä tarkoitus, johon osakepääoman alentaminen käytetään. Yhtiökokous päättää osakepääoman alentamisesta yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Päätöksessä tulee taas mainita alentamismäärä sekä mihin tarkoitukseen osakepääomaa alennetaan. (Airaksinen ym. 2018, 106.) Toisin kuin voitonjaosta ja varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta, yhtiökokous voi päättää alentaa osakepääomaa suuremman kuin hallituksen ehdottaman määrän (Airaksinen ym. 2018, 71). Osakeyhtiön hallituksen hyväksyntää ei edellytetä, kun kyse on osakepääoman jakamisesta. Kun osakepääoman siirtäminen SVOP-rahastoon tai käyttäminen tappion kattamiseen ei ole osakepääoman jakamista, tarvitaan näihin hallituksen hyväksyntä. (Airaksinen ym. 2018, 112-113.)

Asiassa seuraa osakeyhtiölain 14 luvun 2 §:n mukainen velkojiensuojamenettely, mikäli alentamista ei tehdä tappion kattamiseksi tai mikäli osakepääomaa korotetaan samalla vähintään yhtä suurella määrällä. Osakepääoma on alennettu, kun mahdollisen velkojiensuojamenettelyn jälkeen alentaminen on rekisteröity. Ylikurssi- ja vararahaston alentamiseen sovelletaan samaa kuin osakepääoman alentamiseen. (Airaksinen

ym. 2018, 106-108.) Osakeyhtiölain 14:2 §:n mukaan osakkeenomistajille saa jakaa yhtiön vapaata omaa pääoma seuraavan kolmen vuoden aikana vain velkojiensuojamenettelyn kautta, mikäli osakepääomaa on alennettu tappioiden kattamiseksi.

Osakeyhtiö voi, ja usein on tarkoituksenmukaistakin, valtuuttaa hallituksen päättämään maksumenettelyn yksityiskohdista. Jos yhtiössä on käytössä osakekirjat, eikä osinkolippuja käytetä, on osakkeenomistajan esitettävä osakekirja hallitukselle siihen tehtäviä kirjauksia varten alentamismäärän maksamista vastaan. (Airaksinen ym. 2018, 118.)

4.4 Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen

Osakeyhtiölaissa omien osakkeiden hankkiminen tarkoittaa tilanteita, joissa osakkeenomistajat luovuttavat vapaaehtoisesti osakkeitaan yhtiölle. Lunastaminen tarkoittaa osakkeiden ottamista pakolla osakkeenomistajalta. (Airaksinen ym. 2018, 147-148.)

Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen ovat OYL 13 luvun mukaista varojenjakoja. Kuten muissakin varojenjakoissa, myös tässä tilanteessa vallitsevat OYL:n mukaiset maksukykytestit ja muut varojen jakamiseen liittyvät rajoitukset. Hankkimis- ja lunastamispäätösten tulee perustua viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen. Kuten varojen jakamista osakepääomaa alentamalla, myös varojen jakamista omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla ei koske OYL 13:6.1 §:n kohta, jonka mukaan yhtiökokous ei tietyin poikkeuksin saa päättää hallituksen hyväksymää suurempaa jaettavaa määrää. (Airaksinen ym. 2018, 150.)

Jos omia osakkeita hankitaan tai lunastetaan yhtiön osakepääomaa alentamalla, tulee noudatettavaksi OYL 14 luvun säädökset muun muassa velkojiensuojamenettelystä (Osakeyhtiölaki 15 luku 1 § 2 mom.). Varojen jakamiseen ylikurssi- ja vararahastosta todettiin sovellettavan, mitä säädetään varojen jakamiseen osakepääomaa alentamalla. Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen sidotun pääoman erillä siis johtaa aina OYL 14 luvun soveltamiseen. Käyvän arvon rahastoa, arvonkorotusrahastoa sekä uudelleenarvotusrahastoa ei voi kuitenkaan käyttää omien osakkeiden hankkimiseen. (Airaksinen ym. 2018, 150.)

Osakeyhtiölain mukaisesti varoja voi jakaa omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla ilman velkojiensuojamenettelyä, kun osakkeet hankitaan jakokelpoisella vapaalla omalla pääomalla. Osakeyhtiö voi hankkia osakkeita osakeomistusten suhteessa tai suunnatusti, vastikkeellisesti tai vastikkeettomasti. (Vilkkumaa 2012, 88.) Yhtiökokous päättää osakkeiden hankkimisesta. Osakkeiden hankkimisesta päättävän yhtiökokouksen kutsussa ja kokousasiakirjoista sovelletaan samoja säädöksiä OYL 5 luvun 18-22 §:ssä kuin muihin varojenjakotapoihin. Yhtiökokouksen päätöksestä tulee ilmetä tarkat tiedot toimista. Päätökseen tulee kirjata OYL 15:5.2 §:n mukaan hankittavien osakkeiden enimmäismäärä osakelajeittain, valtuutuksen voimassaoloaika ja vastikkeen vähimmäis- sekä enimmäismäärät. Yhtiökokous voi päättää hallituksen valtuuttamisesta päättämään omien osakkeiden hankinnasta. Valtuutuksen voi antaa enintään 18 kuukaudeksi. Osakeyhtiön hallitus voidaan valtuuttaa hankkimaan osakkeita vain vapaalla omalla pääomalla. OYL 15:5.1 §:n mukaan yhtiökokous päättää osakkeiden hankkimisesta yksityisessä osakeyhtiössä tavallisella äänen enemmistöllä. Julkisessa osakeyhtiössä päätöstä omien osakkeiden hankinnasta tulee kannattaa OYL 5:27 §:n mukainen määräenemmistö. Määräenemmistöpäätöksellä hyväksytyksi tulee ehdotus, jota kannattaa vähintään kaksi kolmas osaa annetuista äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista. Jos päätöksessä on kyse suunnatusta osakkeiden hankkimisesta julkisessa osakeyhtiössä, täytyy lisäksi OYL 5:27.3 §:n mukaan jokaisen osakelajin määräenemmistö kokouksessa edustetuista osakkeista kannattaa päätöstä. Tästäkin huolimatta hankkimisella täytyy olla erityisen painava taloudellinen peruste (Osakeyhtiölaki 15 luku 6 § 1 mom.). Saman lainkohdan mukaan tulee yksityisessä osakeyhtiössä määräenemmistön kannattaa suunnattua omien osakkeiden hankkimista.

Jos ei yhtiöjärjestys toisin määrää, täytyy omien osakkeiden suunnattuun lunastamiseen saada jokaisen osakkeenomistajan suostumus. Sama pätee julkiseen osakeyhtiöön tietyn poikkeuksen liittyen osakkeiden yhdistämiseen OYL 15:9 §:ssä tarkoitettulla tavalla. (Osakeyhtiölaki 15 luku 6 § 1 mom.)

Julkinen osakeyhtiö ei voi omistaa omia osakkeitaan niin, että sillä ja sen tytäryhteisöillä hallussaan ja panttina olevien omien osakkeiden määrä yhteensä ylittää kymmenesosan kaikista osakkeista. Yksityinen osakeyhtiö ei saa omistaa kaikkia osakkeitaan (Osakeyhtiölaki 15 luku 11 §.)

4.5 Yhtiön purkaminen ja rekisteristä poistaminen

Yhtiön purkaminen yhteydessä suoritetaan yhtiön lopullinen varojen jakaminen. Jos yhtiön velat ylittävät varat, yhtiö asetetaan konkurssiin, jota säätelee omat lakinsa. Jos varat taas ovat suuremmat kuin velat, alkaa selvitysmenettely. (Airaksinen ym. 2018, 673.) Konkurssitilassa ei luonnollisesti ole varoja jaettavaksi. Selvitysmenettelyn tarkoituksena on yhtiön varallisuusaseman selvittäminen. Selvitysmenettelyssä varat likvidoidaan, velat maksetaan pois ja yhtiöön jäänyt ylijäämä jaetaan osakkeenomistajille tai yhtiöjärjestyksen mukaan muille kuuluville. (Osakeyhtiölaki 20 luku 7 §.) Yhtiön asettamisesta selvitystään päätöksen tekee OYL 20:3 §:n mukaan yhtiökokous määräenemmistöpäätöksellä. Kokouskutsuun sekä kokousasiakirjoihin sovelletaan mitä OYL 5 luvun 18-22 §:ssä säädetään.

Selvitysmies hoitaa yhtiön toimintaa selvitysmenettelyn ajan. Selvitysmenettelyn jälkeen yhtiön netto-omaisuus jaetaan osakeomistusten suhteessa osakkeenomistajille. Yhtiöjärjestykseen on mahdollista kuitenkin ottaa ehtoja, joiden mukaan eri osakelajien osakkeet oikeuttavat erilaiseen jako-osaa netto-omaisuudesta. Tällainen on ominaista esimerkiksi pääomasijoitustilanteissa. (Mähönen ym. 2006, 669-670.) Osakkeenomistajalle voidaan turvaavaa vakuutta vastaan antaa ennakkoa hänelle kuuluvasta jako-osuudesta jo selvitysmenettelyn aikana. Osakkeenomistajan tulee vaatia jako-osuuttaan viiden vuoden sisällä siitä yhtiökokouksesta, jossa lopputilitys on esitetty. Muussa tapauksessa osakkeenomistaja menettää oikeutensa jako-osuuteen. (Osakeyhtiölaki 20 luku 15 §.)

Lopputilityksen esittämisen yhtiökokouksessa jälkeen yhtiö katsotaan puretuksi. Selvitysmies on velvollinen viipymättä ilmoittamaan purkautuminen rekisteröitäväksi. (Osakeyhtiölaki 20 luku 17 §.) Tämän jälkeen yhtiö poistetaan rekisteristä OYL 20:20 mukaan.

4.6 Osakeyhtiölain vastainen varojenjak

Kuten aiemmin on tullut esille, osakeyhtiölain mukaan kaikki muut liiketapahtumat, jotka vähentävät varoja tai lisäävät velkoja ilman liikeloudellista perustetta ovat lai-

tonta varojenjako. Varojen saajalla on velvollisuus palauttaa varat korkolain mukaisine korkoineen, mikäli varat on saatu yhtiöstä vastoin osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen määräyksiä (Osakeyhtiölaki 13 luku 4 §). Palautusvelvollisuuden lisäksi yhtiön johtohenkilö, osakkeenomistaja, yhtiökokouksen puheenjohtaja tai tilintarkastaja voivat joutua vahingonkorvausvelvollisiksi yhtiötä kohtaan (Osakeyhtiölaki 22 luku 1-4 §). Varojenjako voi olla laitonta, vaikka olisikin noudatettu OYL 13:1.1:n edellytyksiä. Myös, jos yleisiä periaatteita on rikottu, on varojenjako laitonta. (Mähönen ym. 2006, 472.) Laitonta varojenjako yhtiön omistajille voi syntyä monenlaisessa tilanteessa. Menettelyvirhe voi olla yksi esimerkki. Varojen jakaminen voidaan katsoa laittomaksi, mikäli varoja jaetaan yli jakokelpoisten varojen, varoja jaetaan maksukyvyttömyydestä tai sen ilmeisestä seuraamisesta huolimatta, varojen jakaminen on perustunut virheelliseen tilinpäätökseen, osingon jakaminen ei perustu hallituksen ehdotukseen tai hyväksyntään tai varoja jaetaan poiketen osakkeenomistajien suhteessa ilman käypiä perusteluja. Varojen jakamisesta laitonta tekee myös tietyssä tapauksessa osakepääoman alentaminen ilman velkojiensuojamenettelyä. (Vilkkumaa 2012, 93.)

Osakeyhtiö voi antaa lainan osakkeenomistajalle. Lainan antamisen tulee palvella yhtiön toiminnan tarkoitusta, eli sillä tulee olla liiketaloudellinen peruste. Ilman perustetta lainansaajalla on palautusvelvollisuus yhtiötä kohtaan, sillä lainan antaminen on osakeyhtiölain vastaista varojenjako. (Mähönen ym. 2006, 192.) Kun OYL 13:1.3 §:ssä puhutaan nimenomaan varojen vähentymisestä tai velkojen lisäämisestä, ei kohta aivan suoraan vaikuttaisi tulevan tulkittavaksi vierasvelkavakuuden tai vieraasta velasta annetun takauksen tapaukseen. Vanhan osakeyhtiölain mukaan osakaslainaa oli mahdollista antaa vain voitonjakokelpoisista varoista ja vakuutta vastaan (Osakeyhtiölaki 734/1978 12 luku 7 §). Uudessa osakeyhtiölaissa ei ole tästä säädetty. Osakaslaina on käytännössä kuitenkin osakeyhtiölain vastainen, jos sitä annetaan yli vapaan oman pääoman (Legimian www-sivut 2019).

Vakuuden antaminen jonkun toisen kuin yhtiön itsensä puolesta ei suoraan vähennä yhtiön varoja tai lisää sen velkoja. Vakuuden realisointi laukaisisi varojen vähentymisen. Yhtiön vastuiden lisääntyminen kuitenkin tulee arvioitavaksi jo vakuuden antamisen yhteydessä. (Blomqvist & Malmivaara 2016, 209.) KKO (2006:90) on antanut esimerkkiin liittyvässä tapauksessa ratkaisun. Tapauksessa osakeyhtiö oli antanut pantin huonossa taloudellisessa tilanteessa olevan osuuskunnan, joka omisti pääosin ko.

osakeyhtiön, veloista. Osakeyhtiöllä ei ollut oikeutta pantin antamiseen, ja oli erittäin todennäköistä, että pantti tullaan realisoimaan velkojen suorittamiseksi. Korkeimman oikeuden mukaan OYL:ssa tarkoitettuna laittomana varojen jakamisena ei tule pitää pelkästään niitä toimia, jotka välittömästi vähentävät yhtiön varoja. Varojenjako koskeviin rajoituksiin tulee katsoa myös ne toimet, joiden mukaan yhtiöstä siirretään varojen saajan hyväksi niin, että siirtäminen heikentää epäsuorasti yhtiön varallisuusasemaa.

KKO (2003:33) on perustellut laitonta varojenjakoja myös eräässä toisessa tapauksessa yhtiön varallisuusaseman heikentämisellä. Tapauksessa keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö ei ollut määrännyt osakkailleen riittävän suuria yhtiövastikkeita, joilla lainojen lyhennykset ja korot olisi saatu maksettua. Korkeimman oikeuden mukaan osakkeenomistajille myönnetty käyttöoikeus yhtiön käyttöomaisuuteen vastikkeetta ei vähennä suoraan yhtiön varoja, mutta voi vaikuttaa varallisuusasemaan heikentävästi.

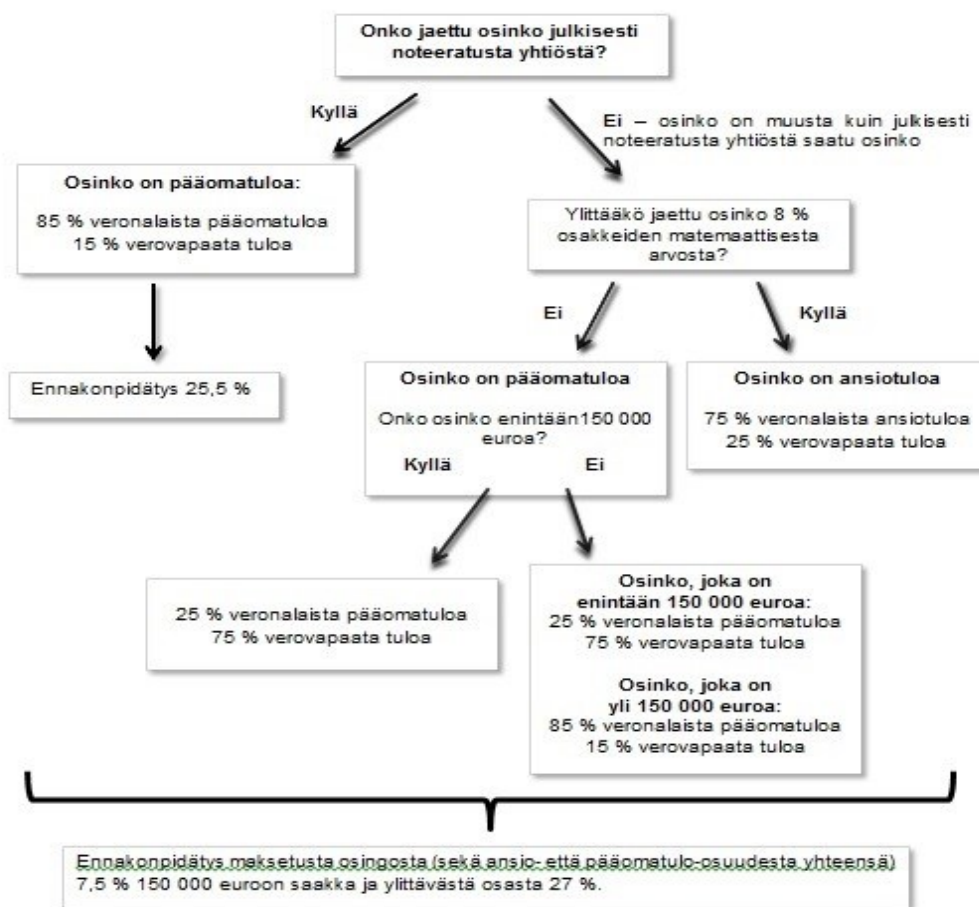
Omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen käyvän arvon ylittävästä vastikkeesta ei ole laitonta varojenjakoja. (Airaksinen ym. 2018, 150.) Niiden hankkiminen suunnatusti ilman hyviä perusteluja taas on. Myös muunlaiset poikkeavat hinnoittelut yhtiön vahingoksi ovat laitonta varojenjakoja. Yhtiön ja osakkaan välillä voi olla liiketoimintaa, myyntiä ja ostoja. Osakeyhtiö ei voi ostaa OYL:n mukaisesti ylihintaan eikä samoin myydä tuotteitaan alihintaan. (Mähönen ym. 2006, 472.)

Osakeyhtiö voi maksaa omistajilleen palkkaa, kulukorvauksia tai muita etuuksia. Näiden maksamiselle täytyy luonnollisesti olla liiketaloudellinen peruste. Käytännössä peruste on työpanos. Palkkausasiat ovat yrityskohtaisia eivätkä sisällä tarkkarajaisuuksia. Ylihintana maksetut palkat, palkkiot tai muuta etuudet eivät ole osakeyhtiölain mukaan hyväksytyä varojen käyttöä. (Immonen ja Villa 2019, 114-115.)

5 VAROJENJAON VEROTUS

5.1 Osinkoverotus

Luonnollisen henkilön verotuksessa osingot käsitellään tuloverolain mukaan pääsääntöisesti pääomatuloina. Julkisesti noteeratusta osakeyhtiöstä saatu osinko on tuloverolain (33 a §) mukaan 85 prosenttisesti veronalaista pääomatuloa ja 15 prosenttisesti verovapaata tuloa. Luonnollisen henkilön yksityisestä osakeyhtiöstä saama osinko on lähtökohtaisesti 25 prosenttisesti veronalaista pääomatuloa ja 75 prosenttisesti verovapaata tuloa. Kuitenkin siltä osin, kun henkilön verovuodelta saamien osinkojen yhteismäärä ylittää 150 000 euroa, on ylittävstä osasta 85 prosenttia veronalaista pääomatuloa ja 15 prosenttia verovapaata tuloa. Mikäli osinko missään vaiheessa ylittää varojen arvostamisesta verotuksessa annetussa laissa osakkeen matemaattiselle arvolle lasketun kahdeksan prosentin vuotisen tuoton, on osingosta tällöin 75 prosenttia veronalaista ansiotuloa ja 25 prosenttia verovapaata tuloa. (Tuloverolaki 33 b §.)

Kaavio 1. Luonnollisen henkilön osinkojen verotus (Verohallinto)

Samalta tilikaudelta tehdyistä osingonjakopäätöksistä lasketaan pääomatulo-osuus vain kerran osinkojen yhteenlasketusta määrästä (Verohallinto 2021a). Osinkotulo on henkilön sen verovuoden tuloa, jolloin osinko on ollut nostettavissa (Blomqvist & Malmivaara 2016, 63). Mikäli yhtiökokouksen päätöksessä ei ole mainittu osingon nostettavissa olosta, katsotaan osingon olevan nostettavissa yhtiökokouksen päätöspäivämääränä (Verohallinto 2021a). Osinkoverotusta varten lasketaan osakastason matemaattinen arvo osakkeille. Tämä tarkoittaa sitä, että osakekohtaisesta nettovarallisuudesta vähennetään tuloverolain 33 b, 4 ja 5 pykälien mukaan tiettyjen edellytysten täytyessä yhtiön varoihin kuuluvan asunnon arvo sekä osakaslainat. Osakaslainat vähennetään, vaikka osakasta olisi jo verotettu osakaslainasta. (Verohallinto 2021a.)

Työpanososinko on yleistä asiantuntijayhtiöissä, joissa usea asiantuntija harjoittaa liiketoimintaa yhdessä. Tällöin usein sovitaan yhtiöjärjestyksessä osakesarjoista, joiden mukaan voitonjako tapahtuu työpanoksen perusteella, esimerkiksi asiantuntijan aikaansaamasta laskutuksesta tai tuloksesta. (Viitala 2018, 45.) Jos osingonmaksun perusteena on osingonsaajan tai hänen intressipiiriinsä kuuluvan henkilön työpanos, verotetaan osinko koko määrältä palkkana tai työkorvauksena. Työpanososingosta verotetaan sitä, jonka työpanoksesta on kysymys. (Tuloverolaki 33 b § 3 mom.) Säännökset, jotka säätelevät työpanososinkoa, ovat tarkoitettu ehkäisemään sitä, että työpanokseen perustuva tulo yritettäisiin saada verotetuksi kevyemmällä verotuksella. Näitä säännöksiä voidaan soveltaa lisäksi SVOP-rahastosta pääoman jakamiseen, jos ei kyseessä ole yksityisen osakeyhtiön jakama pääomanpalautus. (Blomqvist & Malmivaara 2016, 76-79.) Jos työpanososinko on maksettu osakeyhtiölle, mutta siitä on verotettu luonnollista henkilöä, ei tätä henkilöä veroteta osingosta enää uudelleen, kun osakeyhtiö jakaa saman osingon tälle henkilölle, vaan osinko tällöin luonnollisen henkilön verovapaata tuloa. Osinkoa ei myöskään huomioida, kun lasketaan huojennetun osinkotulon 150 000 euron enimmäismäärää. (Viitala 2018, 52-53.) Työpanososingosta on tehtävä ennakonpidätys, mikäli kyse ei ole työkorvauksesta ja työkorvauksen saaja merkitty ennakkoperintärekisteriin. Mikäli työpanososinko on palkkaa, ja maksetaan työpanoksen suorittaneelle henkilölle, on tästä suoritettava myös työeläkevakuutusmaksua ja työttömyysvakuutusmaksua, kun osingonsaaja ei ole yhtiön osakas. Muussa tapauksessa näitä ei tarvitse suorittaa. Sairausvakuutusmaksu tulee mak-

settavaksi joka tapauksessa. Mikäli osingonsaaja ei ole henkilö, jota osingosta verotetaan, ei työpanososingosta tehdä Verohallinnon päätöksen ennakonpidätysvelvollisuudesta vapauttamisesta 1 § 2 kohdan mukaan ennakonpidätystä. (Viitala 2018, 57.)

Kun osakeyhtiö jakaa väliosinkoa, verotetaan siitä osingonsaajaa sen verovuoden tulona, jona osinko on ollut nostettavissa. Pääoma- ja ansiotulo-osuudet lasketaan edellisen vuoden nettovarallisuudet perusteella. (Verohallinto 2021a.)

Osingonjako voidaan tehdä suosivasti ilman, että kyseessä olisi työpanokseen perustuva osinko. Verolaissa ei ole suosivasta voitonjaosta määräyksiä. Verohallinto on kuitenkin ottanut kantaa asiaan syventävässä vero-ohjeessa Osinkotulojen verotus. Aiemmin selostetulla tavalla suosivaan osingonjakoon tarvitaan osakkeenomistajien yksimielinen päätös. Jos osinko maksetaan suosivan varojen jaon tai muun sopimuksen perusteella toiselle osakkaalle tai jollekin muulle taholle kuin osakkeenomistajalle itselleen, osakkeenomistajan on katsottu luopuneen osingostaan toisen hyväksi. Tilanteessa osakkeenomistajaa silti verotetaan osingosta. Osingon tosiasiallista saajaa voidaan lisäksi verottaa lahjasta. (Verohallinto 2021a.)

Osingon jakamisesta rahana ei ole säädetty osakeyhtiölaissa. Osinko voidaan siis jakaa muunakin omaisuutena eli niin sanottuna in natura -osinkona. Osingonsaajaa verotetaan annetun in natura -osingon käyvästä arvosta. Tavallisesti in natura -osingot ovat joko yhtiön omia osakkeita, pörssiosakkeita tai muita osakkeita. Käypään arvoon arvostaminen koskee osingonsaajan lisäksi osinkoa jakavaa yhtiötä. Kun yhtiö jakaa in natura -osinkoa, kyseessä on sen omassa verotuksessa luovutus. Jos luovutus ei ole esimerkiksi veroton käyttöomaisuusosakkeiden luovutus (esimerkiksi tytäryhtiöosakkeet), luovutus voi realisoitua yhtiölle verotettavana tulona, mikäli luovutettavan omaisuuden käypä arvo on tuloverotuksessa poistamatonta hankintamenoa suurempi. (Viitala 2018, 61.)

Osingonjako voidaan yhtiökokouksen päätöksellä peruuttaa. Jotta osingonsaajia ei verotettaisi nostettavissa olevasta osingosta, on osingonjaon peruutuksen päätös tehtävä ennen päivämäärää, jolloin osinko on nostettavissa. Muussa tapauksessa osingonsaajan täytyy maksaa osingosta vero. Tietyin edellytyksin vero jätetään kuitenkin määräämättä siinäkin tilanteessa, että päätös on tehty myöhässä. Tällainen menettely tulee

kyseeseen, jos osingon jakaminen on alun perin ollut osakeyhtiölain vastaista. (Verohallinto 2021a.)

Tuloverolain (33 a §) mukaan julkisen osakeyhtiön tekemää pääomanpalautusta pidetään aina saajansa osinkona ja verotetaan kuten osinkoa julkisesta yhtiöstä. Varojen jakaminen mistä tahansa vapaan oman pääoman erästä katsotaan siis aina verotettavaksi kuten osinko julkisesta osakeyhtiöstä, toisin kuin yksityisen osakeyhtiön jakama pääomanpalautus SVOP-rahastosta eräässä tilanteessa. (Viitala 2018, 99). Muusta kuin julkisesta osakeyhtiöstä (käytännössä yksityisestä osakeyhtiöstä) saatu OYL 13:1 §:ssä mainittua varojenjakoja vapaan omaan pääoman rahastosta pidetään osinkona. (Tuloverolaki 33 b § 6 mom.) Täten siis varojen jakaminen SVOP-rahastossa verotetaan kuten osingotkin. Julkisen osakeyhtiön tilanteessa näin on aina. Edellä mainittu lainkohta suo yksityisen osakeyhtiön jakamille varoille SVOP-rahastosta toisenkin vaihtoehdon: luovutusvoittoveron.

5.2 Luovutusvoittovero

Omaisuuksien luovutuksesta saatu voitto on pääomatuloa (Tuloverolaki 2 luku 32 §). Tulolajinsa puolesta luovutuksista saatujen voittojen verokanta on 30 000 euroon asti 30 prosenttia ja 30 000 euron ylittävältä osin 34 prosenttia. Yksityisen osakeyhtiön jakama pääomanpalautus SVOP-rahastosta käsitellään tietyin edellytyksin luovutuksena TVL 45 a §:ssä säädetyllä tavalla. Edellytykset ovat, että kyse on verovelvolliselle tehtävästä pääomasijoituksen palauttamisesta, jonka tekemisestä on varoja jaettaessa kulunut korkeintaan 10 vuotta ja näiden edellytysten täyttymisestä on esitetty luotettava selvitys (Tuloverolaki 45 a §). Tuloverolain 46 §:n 1 momentti hankintameno-olettamasta ei tule sovellettavaksi SVOP-rahastopalautuksen yhteydessä (Viitala 2016, 103). Kun varoja jaetaan SVOP-rahastosta ja halutaan varojenjaon käsiteltävän luovutuksena, on verovelvollisen annettava luotettava selvitys siitä, että varoja jaetaan muusta kuin julkisesti noteeratusta yhtiöstä, jaettavat varat ovat peräisin pääomansijoituksesta ja pääomansijoitus palautetaan sijoituksen tehneelle henkilölle, sekä että sijoituksen tekemisestä on kulunut korkeintaan 10 vuotta varoja palautettaessa. Verohallinnon ohjeen mukaan tällaiset pääomansijoitukset eivät saa sekoittua kirjainpidossa muihin rahastosiirtoihin. Rahastosiirroilla ja pääomansijoituksilla tulisi olla

vähintään oma alatili SVOP-tilillä, jotta palautus voitaisiin käsitellä täysimääräisesti luovutuksena. Jos esimerkiksi yhtiössä on yksi osakas ja SVOP-tilille on siirretty voitovaroja 75 000 euroa ja tehty pääomansijoitus 25 000 osakkaan toimesta, jaettaessa varoja SVOP-tililtä 10 000 euroa varojenjaosta $\frac{3}{4}$ verotetaan osinkona ja $\frac{1}{4}$ luovutuksena. (Verohallinto 2021b.)

Luovutuksena käsitellään myös lähtökohtaisesti osakepääoman alentaminen, omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen sekä osakkeenomistajan saama jako-osa osakeyhtiön purkamisessa (Blomqvist & Malmivaara 2016, 120; 143-144). Näissä kolmessa varojenjakoavassa tuloverolain mukaan luovutusvoittoverotuksen yhteydessä luonnollisen henkilön saamasta luovutushinnasta vähennetään poistamatta oleva hankintameno sekä voiton hankkimisesta johtuvien menojen yhteismäärä (Tuloverolaki 46 §). Varojen jakamista osakepääomaa alentammalla koskevassa luovutusvoittoverotuksessa tappiota ei kuitenkaan synnytetä, eli hankintamenon osasta vähennetään maksimissaan luovutushinnan suuruinen osa. Tämä aiheuttaa osaltaan sen, ettei veroa tule maksettavaksi vaan jäljelle jäävä hankintameno pienenee. Jos luovutushinta ylittää hankintamenon, vero tulee maksettavaksi välittömästi. Tuloverolain (46 §) mukaan näiden kolmen varojenjakoavan tilanteessa luovutushinnasta vähennetään vähintään 20 prosenttia, mikäli osakkeet on omistettu alle 10 vuotta. Jos osakkeet on omistettu yli 10 vuotta, vähennetään vähintään 40 prosenttia. Verovelvollinen saa aina käyttää todellista hankintamenoa tai hankintameno-olettamaa, kumpi vain on hänelle edullisempi. Sidotun oman pääoman rahaston palauttaminen osakkeita hankkimalla aiheuttaa varainsiirtoveroseuraamuksen yhtiölle. (Blomqvist & Malmivaara 2016, 109-110.)

5.3 Peitelty osingonjako

Peitelty osinko on olennaisesti tavallisesta poikkeavan hinnoittelun johdosta tai vastikkeettomasti osakkuusaseman perusteella osakeyhtiön osakkaalleen tai tämän omaisen hyväksi antama rahanarvoinen etuus (Laki verotusmenettelystä 29 §). Peitelty osinko on 75 prosenttisesti saajan veronalaista ansiotuloa ja 25 prosenttisesti verovaapa tuloa (Tuloverolaki 33 d §). Tavallisimmin peitelty osinko tulee kyseeseen, kun omaisuutta myydään ylihintaan yhtiölle tai alihintaan osakkaalle, yhtiön omaisuutta

käytetään alihintaisesti tai vastikkeetta, osakkaan omaisuutta käytetään ylihintaan, lainajärjestelyt osakkaan ja yhtiön välillä ovat ali- tai ylikorkoiset tai osakkaalle maksetaan epäsuhtaisen suurta palkkaa. Peitelty osingonjaon tilanteessa ei usein ole kyse tietoisesta menettelystä vaan pikemminkin tahattomista hinnoitteluvirheistä. Säännösten mukaan peitelty osinko edellyttää olennaista poikkeamista tavanomaisesta hinnoittelusta. Näyttötaakka peittelystä osingosta on veroviranomaisilla. Riittävä dokumentaatio ja selvitysvelvollisuuden täyttäminen ehkäisee peitelty osingon soveltamista. Yhtiön osakkaan varat tulee myös pitää hyvin erillään. Peitelty osinko on usein osakeyhtiölle verovähennyskelvotonta. (Viitala 2018, 109-11.) Korkein hallinto-oikeus on katsonut peiteltyksi osingonjaoksi myös tilanteita, joissa osakeyhtiö on antanut kommandiittiyhtiölle korottomia lainoja, joista vastuunalainen yhtiömies nosti varat yksityiskäyttöön. Tilanteessa kommandiittiyhtiön ainoa vastuunalainen yhtiömies oli myös osakeyhtiössä määräävässä asemassa. (KHO:1990-T-3866.)

Verotusmenettelylain (29 §) mukaan osakepääoman, vararahaston tai ylikurssirahaston alentaminen tai omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen voi olla peiteltyä osingonjakoa, jos toimet on tehty verojen välttämiseksi. Jos saman lain 32 §:n edellytykset täyttyvät osakkaalle voidaan määrätä myös veronkorotus (Viitala 2018, 117-118). Omien osakkeiden hankinnassa seuraaviin toimiin liittyy peitelty osingonjaon riski:

- osakkeiden hankkiminen vain pääosakkaalta tai ilman että omistussuhteisiin tulee suhteellista muutosta
- osakkeiden hankkiminen osakeyhtiön omaisuuden myynnistä saaduilla varoilla
- osakkeiden hankkiminen, kun osinkoa ei jaeta säännöllisesti
- osakkeiden kauppahinnan kuittaaminen osakkeenomistajan veloista yhtiölle
- osakkeiden hankkiminen alentuneen pääomatarpeen vuoksi, mutta osakkeita ei mitätöidä. (Vilkkumaa 2012, 156)

Peitelty osingon soveltamisen ehkäisemiseksi transaktioista yhtiön ja osakkaan välillä voi olla sopivaa hankkia käyvästä arvosta asiantuntija-arvio tai ennakkoratkaisu Verohallinnolta (Viitala 2018, 120-121). Oikeuskäytännössä on vakiintunut, ettei pei-

tellyn osingon verotusta muuteta, vaikka saatu etuus palautettaisiinkin yhtiölle. Tilanne on kuitenkin eri, mikäli osakkeenomistajan täytyy tuomion perusteella palauttaa konkurssipesälle saatu etuus. (Blomqvist & Malmivaara 2016, 265-266.)

6 YHTEENVETO

Osakeyhtiölaki säätelee osakeyhtiön toimintaa. Lähtökohtaisesti osakeyhtiön tarkoitus on osakeyhtiölain mukaisesti tuottaa voittoa osakkeenomistajilleen. Voiton tuottaminen tapahtuu joko osakkeen arvonnousuna tai voitonjakona. Kaikki varojen jakaminen osakeyhtiöstä ei ole voitonjakoa. Varojenjako voidaan OYL:n mukaan systematisoida eli laista pystytään aukottomasti toteamaan laillinen varojen jakaminen osakeyhtistä. Varojenjako tapahtuu vapaan oman pääoman puitteissa ja siihen sovelletaan aina OYL:ssa määriteltyjä maksukyky- ja velkojiensuojavaatimuksia. Jakokelpoisia varoja säätelee osakeyhtiölain ja kirjanpitolain lisäksi muut sovellettavaksi tulevat lait, joissa yleensä on viittaus näihin lakeihin – pääasiassa kirjanpitolakiin. Itse varojen jakamiseen osakkeenomistajille ei tarvita liiketaloudellista perustetta (Airaksinen ym. 2018, 150). Aiemmin selvitetyn perusteella liiketaloudellinen peruste on yhtiön toiminnan tarkoituksen toteuttamista. Kun toiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, voi myös olla perusteltua ajatella, että varojen jakamiselle on liiketaloudellinen peruste. Osakeyhtiössä päätöksen varojen jakamisesta tekee yhtiökokous tai yhtiökokouksen valtuuttamana yhtiön hallitus. Hallituksella on kuitenkin merkittävä rooli esimerkiksi voitonjaosta ehdottavana toimielimenä.

Osakeyhtiölaki sisältää vähemmistöosinko käsitteen, joka on tarkoitettu suojaamaan vähemmistöosakkaita ja heidän voiton saantiaan. Vähemmistöosakkeita voi olla vaikea myydä, joten ilman osingonmaksua vähemmistöosakkaiden tuotto pääomasijoitukseen voi jäädä negatiiviseksi. Vaikka asiantuntijoiden keskuudessa vallitsikin lievä kahtiajakautuminen sen suhteen, onko väliosinko laillinen, on oikeuskäytännöstä, verotuksesta ja lainsäätäjän tahtotilasta käynyt ilmi, että väliosinko on mahdollinen ja tarkoituksenmukainen voitonjaon malli tiettyihin tilanteisiin. Väliosinkoa varten on tehtävä välitilinpäätös. Välitilinpäätös kasvattaa normaalisti yhtiön hallintokustannuksia, joten kyseessä ei ole mielekäs vaihtoehto pienimmille yrityksille (ts. kun voitonjaon määrä ei ole suuri tai jako ei ole kiireellinen).

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston verotukselliset erityiskysymykset aukenevat ajan kuluessa, kun jokaisen pienen tilannemuuttujan on nähty vaikuttavan merkittävästi ratkaisuun. Sijoittajan näkökulmasta SVOP-rahastosijoitus ei ole yhtä turvattu

kuin esimerkiksi pääomalainan antaminen, jolla on koron vuoksi parempi tuotto. Yhtiölle SVOP-rahastosijoitus on huomattavasti ongelmattomampi vaihtoehto. Tuloverolaissa ei tarkennettu niitä SVOP-palautuksen luovutuksena verotettavuuden vaatimuksia, joihin viitataan luotettavalla selvityksellä. Verohallinnon nähtiin joltain osin luoneen syventävän vero-ohjeen esimerkeissään raameja todennettavuudelle. Koska asiasta ei ole tarkempaa keskustelua käyty, kannattaa asiaan kiinnittää erityistä huomiota. Näin etenkin, kun yhtiöön tehdään useampia SVOP-sijoituksia tai SVOP-rahastoon siirretään pääomaa muista eristä.

Varojenjakoa sidottujen omien pääomien rahastoista sekä omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen laukaisee erityisten velkojensuojamenettelyjen läpikäyntivelvollisuuden. Lisäksi se tuo mukanaan verotuksellisen riskin peitelystä osingonjaosta. Ennakkoratkaisun hakeminen näissä tapauksissa on kovin suotavaa. Yhtiön purkaminen ja rekisteristä poistaminen on yksi OYL 13 luvun sallimista laillisista varojenjako-voista. Se ei kuitenkaan luonteensa puolesta sovi yleisesti käytettäväksi, vaan kyseessä on yhtiön lopullinen varojen jakaminen toiminnan loppuessa. Yhtiön omassa verotuksessa purkautumisen vaikutuksesta omaisuus tuloutetaan luovutuksena, joten on kannattavaa realisoida kaikki omaisuus ennen purkautumista. Näin jako-osaksi jää vain likvidit rahavarat ja verotus on ennakoitu.

Laiton varojenjakoa ei välittömästi tarkoita peiteltyä osinkoa. Transaktio voi olla yhtä hyvin jompaakumpaa tai molempia. Esimerkiksi yhtiölle ylihintaan myynti on monesti laitonta varojenjako ja usein myös peiteltyä osingonjakoa. Varojenjakoa yli jakokelpoisten varojen taas on normaalisti osinkona verotettavaa tuloa, mutta laitonta varojenjako. Kysymys voi myös joissain tilanteissa olla peitelystä osingonjaosta, vaikka varojen jakaminen itsessään olisi OYL:n mukaista. Peitelty osingonjakoa laukaisee veroseuraamuksen niin jakajalle kuin saajalleen. Peiteltylle osingonjaolle tunnuksenomaista on ensisijaisesti verovälttely. Siten useat laillisetkin varojen jakamiset voivat olla peiteltyä osingonjakoa, mikäli varoja jaetaan muuten kuin voitonjakona siksi, ettei veroseuraamuksia syntyisi. Kuten KHO:n ratkaisusta huomattiin, saajan ei täydy välittömästi olla luonnollinen henkilö, kunhan etuus on tosiasiallisesti luonnollisen henkilön käytössä. Oikeuskäytäntö on lähtenyt siitä, ettei laitonta varojen jakamista ulotu yksistään suoraan yhtiön varojen vähentämiseen tai velkojen kasvattamiseen ilman liiketa-

loudellista perustetta. Asiaa on katsottu yhtiön tosiasiallisen varallisuusaseman perusteella. Kyse on ollut siitä, miten toimet ovat varallisuusasemaa muuttaneet tai jättäneet muuttamatta. Johtopäätös on, että yhtiön varallisuusaseman heikentäminen välillises-tikin ilman, että yhtiö hyöttyy siitä omistajien määrittelemällä tavalla, on laitonta varo- jen jakamista.

Opinnäytetyön tavoitteena oli yhtäältä antaa lukijalle käsitys osakeyhtiön laillisista va- rojenjakotavoista, niihin liittyvistä päätöksentekoprosesseista, johdon vastuusta ja va- rojen jakamisen verotusnäkökohdista sekä toisaalta tuoda esille rajanvetoa laillisen ja laittoman varojenjaon välillä. Pää tavoitteena oli antaa lukijalleen kuva osakeyhtiön varojen jaosta, ja varojen jaon veroseuraamuksista. Varojen jakaminen saatiin kuvat- tua opinnäytetyöhön kattavasti. Opinnäytetyö sisältää sekä lakitekstien tulkinnanva- raisuuksien tueksi asiantuntijoiden näkökulmia, että oikeuskäytännön tuomaa vahvis- tusta laillisen ja laittoman varojenjaon tulkintalinjalle. Toisena päätavoitteena oli teki- jän ammatillinen kehittyminen. Tavoitteiden voidaan sanoa toteutuneen. Opinnäyte- työn kirjoittaminen antoi minulle paremman käsityksen osakeyhtiölaista ja sen sää- döksistä varojen jaon suhteen, varojen jakamisen verotuspuolesta sekä varojenjakota- pojen sovellutuksista eri liike-elämän tilanteisiin. Prosessi opetti osaltaan tunnistaa- maan päätöksenteon kokonaispiirteet, päätöksenteon avainhenkilöiden ja yhtiön vas- tuut ja velvollisuudet sekä saajapuolen vastuut niin laillisen kuin laittomankin va- rojenjaon tilanteissa. Oikeusistuinten ratkaisut sekä veroasiantuntijoiden näkökulmat oh- jasivat osaltaan käytännönläheisempään ajatteluun ja korostivat sisältöpainotteisuutta ratkaisujen pohjana.

Opinnäytetyön aihe oli varsin laaja, joten jatkotutkimusaiheita löytyy varmasti moni- puolisesti. Jokainen varojenjakotapa varmasti omana aiheenansa sopisi tutkimuksen kohteeksi, kuten myös laitton varojenjako tai sen veroseuraamukset. Näkisin kuitenkin erityisen hyödylliseksi tutkimuksen siitä, mitkä ovat tosiasiallisesti käytännön vaatimuk- set SVOP-rahastosijoitusten pääomanpalautuksille, jotta ne voitaisiin verottaa juuri luovutuksina. Toinen merkittävä jatkotutkimuksen aihe olisi IFRS-standardien mu- kaisten sidotun oman pääoman rahastojen negatiivisuuden vaikutukset jakokelpoisiin varoihin ja asian voimassa oleva oikeustila.

LÄHTEET

- Airaksinen, M., Pulkkinen, P. & Rasinaho, V. 2018. Osakeyhtiölaki II. Helsinki: Alma Talent.
- Blomqvist, A. & Malmivaara, T. 2016. Osakeyhtiön varojenjako ja verotus. Helsinki: Talentum Pro.
- Blummé, N. 2008. Osakeyhtiön tilintarkastus. Helsinki: Talentum.
- Blummé, N., Kaarenoja, A. & Suontausta, S. 2010. Maksukyky, varojenjako ja velkojensuoja osakeyhtiössä. Helsinki: KHT-Media Oy.
- HE 109/2005. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.
- Immonen, R. & Villa, S. 2019. Osakeyhtiön varojen käyttö. Helsinki: Alma Talent.
- KHO 1990-T-3866.
- KHO 2013:1.
- KHO 2016:35.
- Kirjanpitolautakunnan lausunto 1951/2016.
- Kirjanpitolautakunnan yleisohje asunto-osakeyhtiöiden ja muiden keskinäisten kiinteistöyhtiöiden kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta 1.2.2017.
- Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 muutoksineen.
- KKO 2003:33.
- KKO 2006:90.
- Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558 muutoksineen.
- Legimia Lakiasiantoinimiston www-sivut. 2019. Viitattu 10.6.2021. <https://www.legimia.fi/osakaslainan-sudenkuopat-yrittajalle/>
- Leppiniemi, J. 2016. Kirjanpitolaki : kommentaari. Helsinki: Alma Talent.
- Mähönen, J., Säiläkivi, A. & Villa, S. 2006. Osakeyhtiölaki käytännössä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Oikeusministeriön mietintöjä 2003:4. Osakeyhtiölakityöryhmän mietintö.
- Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2009:13. Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus sekä maksukyky- ja tasetesti osakeyhtiön varojenjaossa.
- Ojala, M. 2007. Uuden osakeyhtiölain vaikutukset verotukseen. Tilisanomat 14.8.2007. Viitattu 9.6.2021.

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624 muutoksineen.

Osakeyhtiölaki (kumottu) 29.9.1978/734 muutoksineen.

Ossa, J. 2020. Tuloverolaki käytännössä. Helsinki: Alma Talent.

Patentti- ja rekisterihallituksen www-sivut. 2021. Viitattu 7.6.2021.

PwC Suomen www-sivut. 2015. Viitattu 8.6.2021. <https://uutishuone.pwc.fi/osakeyhtion-hallituksen-rooli-osingonjaosta-paatettaessa>

Pörssisäätiö. 2021. Kotitalousomistajien määrä Suomessa. Viitattu 1.6.2021. <https://www.porssisaatio.fi/blog/statistics/kotalousomistajien-maara-suomessa/>

Suomen Yrittäjien www-sivut. 2019. Viitattu 7.6.2021. yrittajat.fi

Tuloverolaki 30.12.1992/1535 muutoksineen.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Verohallinto. 2021a. Osinkotulojen verotus.

Verohallinto. 2021b. Vapaan oman pääoman rahaston varojenjako verotuksessa.

Viitala, T. 2018. Osakeyhtiön voitonjaon verotus – Perusteet ja suunnittelu. Helsinki: Helsingin Kamari Oy.

Vilkkumaa, M. 2012. Yrityksen osinko-opas – Milloin, miten, ja kuinka paljon voidaan osakeyhtiön varoja jakaa? Helsinki: Yrityskirjat Oy.